

Onderzoeksgids Sociale Zekerheid

1890 - 1967

Inleiding

door
Ton Kappelhof en
Vibeke Kingma

1 juli 2004

Instituut voor Nederlandse Geschiedenis
Den Haag

Inhoudsopgave

- 1. Doel van de gids*
- 2. Doelgroep*
- 3. Geschiedenis van de sociale zekerheid*
- 4. Het begrip sociale zekerheid*
- 5. Nadere omschrijving van het onderwerp*
 - 5.1. Soorten bronnen*
 - 5.2. Periode*
 - 5.3. Gebied*
 - 5.4. Bestuurlijk niveau*
 - 5.5. Inhoudelijke definiëring van het onderzoeksterrein*
- 6. Toegankelijkheid van de archieven*
- 7. Maatschappelijk werk*
- 8. Ziektekostenverzekeringen*
- 9. Structuur van de gids*
- 10. Armenzorg*
- 11. Sociale verzekeringen en sociale voorzieningen*
 - 11.1. Werknemersverzekeringen en volksverzekeringen*
 - a. Werknemersverzekeringen*
 - b. Volksverzekeringen*
 - 11.2. Sociale voorzieningen*
- 12. Werklozensteun*
- 13. Advisering*
- 14. Uitvoering*
 - 14.1. Uitvoering van de sociale verzekeringen*
 - 14.2. Uitvoering van de sociale voorzieningen*
 - 14.3. Uitvoering van de armenzorg en de werklozensteun*

15. Toezicht

16. Rechtspraak

17. De archiefbeschrijvingen

17.1. De archiefbeschrijvingen in het algemeen

17.2. Beschrijving van de velden, gedeelte 'Algemeen'

17.3. Beschrijving van de velden, gedeelte 'Archief'

17.4. Beschrijving van de velden, gedeelte 'Inhoud'

18. Literatuurlijst

19. Database met gegevens over locale instellingen

20. Typebeschrijvingen van enkele veel voorkomende locale archieven

21. Lijst van opgenomen archiefvormers

22. Lijst van de belangrijkste wetten

23. Lijst van nadere toegangen

24. Colofon

25. Herziene versie juli 2004

1. Doel en opzet van de gids

In het rapport “De eeuwgrens over” met daarin de planning van de activiteiten van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis voor de jaren 1999-2004 is plaats ingeruimd voor het programma ‘Wederopbouw en opkomst van de verzorgingsstaat in de jaren 1945-1967’. Dit programma bestaat uit de projecten ‘Emigratie’ en ‘Sociale Zekerheid’. Aanvankelijk werd voor dit laatste onderwerp gedacht aan twee onderzoeksgidsen over resp. de sociale zekerheidswetgeving en de particuliere sociale zorg. In 1999 werd besloten deze te combineren tot één onderzoeksgids, de periode uit te breiden met het tijdvak 1901-1945 en de beleidsontwikkeling minder centraal te stellen. De gids zou zich verder, mede in verband met de duur van de programmacyclus, beperken tot het bovenlokale niveau, maar om het onderzoek naar de lokale en regionale geschiedenis te faciliteren zouden enige handreikingen worden gedaan aan de grote groep onderzoekers die zich hiermee bezighoudt.

De gids draagt een globaal karakter en brengt voor de periode 1890-1967 de bronnen in kaart op het terrein van de sociale verzekeringen, de sociale voorzieningen, de werklozensteun en de armenzorg. Een belangrijk motief om voor dit onderwerp te kiezen was dat de Nederlandse geschiedschrijving van de sociale zekerheid nog steeds zwaar leunt op contemporaine monografieën en gedrukte bronnen, zoals kranten en tijdschriften. Archivalische bronnen zijn er echter in overvloed en voor een aanzienlijk deel zijn zij zeer goed bereikbaar. Juist deze overvloed vormt echter het probleem waar veel onderzoekers mee kampen. Zij weten niet waar te moeten beginnen, ook al omdat zij niet weten hoe de verschillende spelers in dit veld zich ten opzichte van elkaar verhielden. Het Nederlandse sociale zekerheidstelsel is inderdaad zeer gecompliceerd, zodat onderzoekers gemakkelijk het spoor bijster raken. Archieven zijn niettemin van cruciaal belang omdat zij veel informatie bevatten die nergens anders te vinden is en omdat zij nodig zijn om gegevens uit andere bronnen te verifiëren.

Het zou te ver voeren om op deze plaats in te gaan op de oorzaken van deze gecompliceerdheid. Wel kan worden gesteld dat het veel te maken heeft met de politieke verhoudingen en dat al rond 1910 geklaagd werd over ondoorzichtigheid en hoge uitvoeringskosten. In de jaren daarna zouden deze klachten alleen maar in aantal in intensiteit toenemen. Een steeds terugkerend discussiepunt was wie de sociale verzekeringen mocht uitvoeren. Tegenover hen die de staat daarvoor primair verantwoordelijk achtten en meenden dat ambtelijke instellingen dit hoorden te doen, stonden de voorstanders van het particulier initiatief die meer op voelden voor bedrijfsverenigingen. De sociaal-democraten en vooruitstrevende liberalen waren sterk geporteerd voor uitvoering door de staat, de confessionelen stonden het particulier initiatief voor en meenden dat de staat zich moest beperken tot het houden van toezicht en tot het subsidiëren van activiteiten die anders niet van de grond zouden komen. Het resultaat van de discussie was dat er een gemengd uitvoeringsstelsel ontstond met overheidsorganen als de Rijksverzekeringsbank en instellingen met een privaatrechtelijk karakter als de bedrijfsverenigingen. Een curieus geval waren de Raden van

Arbeid die door hun geestelijke vader de anti-revolutionair ds. A.S. Talma waren bedoeld als de gemeenteraden van het bedrijfsleven met vertegenwoordigers van de georganiseerde werkgevers en werknemers, maar die vanaf hun ontstaan een ambtelijk karakter kregen en een uitgesproken bureaucratische bedrijfscultuur kenden. Een minder op de voorgrond tredende oorzaak van de gecompliceerdheid van het stelsel was dat met name bij de oudere sociale verzekeringen, zoals de Invaliditeitswet de uitkeringen gerelateerd waren aan de individuele premiebetaling. Dit vereiste een op het individu toegesneden, bewerkelijke en dus dure administratie met miljoenen rentekaarten die gedurende lange tijd moesten worden opgeslagen in archiefdepots.

De belangrijkste sociale verzekeringswetten werden vanaf hun inwerkingtreding vrijwel jaarlijks gewijzigd, terwijl in hun kielzog een woud van uitvoeringsbesluiten en andere regels ontstond. Deze laatste waren vaak in circulaires vervat.

Hoewel de overheid in dit veld dus een belangrijke partij speelde, kreeg zij het nimmer alleen voor het zeggen. Naast overheidsarchieven zijn daarom ook archieven van particuliere instellingen zoals bedrijfsverenigingen, het middenveld (de centrale organisaties van werkgevers en werknemers) en van personen opgenomen. De gids beoogt tevens de gegevens thematisch met elkaar in verband te brengen.

Naast de beleidsvorming zijn ook de uitvoeringspraktijk, de advisering, de rechtspraak en het toezicht zichtbaar gemaakt. Ook bij dit beleidsterrein beïnvloedden beleid en uitvoering elkaar over en weer. Zo bleek soms in de praktijk dat delen van de wet niet of niet goed uitvoerbaar waren en de wet dus aanpassing behoefde. Bovendien krijgen we juist aan de uitvoeringskant toegang tot de levens van individuele Nederlanders: de "cliëntendossiers" kunnen gegevens bevatten die men

elders vergeefs zal zoeken en hun waarde kan buiten de context van de sociale zekerheid treden.¹ Het terrein is ondanks de hierna nog te bespreken beperkingen uitgestrekt: de gids zal eerder lijken op een verkeerskaart dan op een stafkaart.

De gids bestaat, afgezien van deze inleiding en een speciaal voor het web geschreven inleiding, uit de volgende onderdelen:

- a. archiefbeschrijvingen
- b. nadere toegangen op een deel van de onderzochte archieven
- c. een database met kerngegevens over lokale charitatieve instellingen
- d. typebeschrijvingen van enkele, veel voorkomende lokale archieven
- e. een literatuurlijst
- f. een lijst van de belangrijkste wetten

2. Doelgroep

De gids is op met name bedoeld voor wetenschappelijk onderzoekers. Hieronder verstaan wij niet alleen historici, maar ook sociale wetenschappers, juristen, economen, etnologen, bestuurskundigen, bedrijfskundigen, medische onderzoekers, enz. In het nieuwe, in 2003 vastgestelde, missiestatement staat dat het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis ook wil werken voor anderen die geïnteresseerd zijn in een wetenschappelijke benadering van de Nederlandse geschiedenis. Derhalve werden enige handreikingen gedaan aan deze groep.

3. Geschiedenis van de sociale zekerheid

We hebben er van afgezien om in deze inleiding een geschiedenis van het onderwerp sociale zekerheid op te nemen, aangezien er voldoende goede en actuele literatuur voorhanden is. Met name noemen wij hier de volgende werken:

Jacques van Gerwen en Marco van Leeuwen (red.)

¹

¹. Zie over de verhouding tussen beleid en uitvoering: *Tussen beleid en uitvoering. Lessen uit recent onderzoek van de*

Algemene Rekenkamer (rapport van de Algemene Rekenkamer met een begeleidende brief van 27 maart 2003 gezonden aan de voorzitter van de Tweede Kamer). Zie over de persoonsdossiers: Paul M.M. Klep, *Steekproeven uit massale archiefbestanden ter wille van het historisch belang* (Den Haag, 1997).

Studies over zekerheidsarrangementen. Risico's, risicobestrijding en verzekeringen in Nederland vanaf de Middeleeuwen
Amsterdam, 1998.

Jacques van Gerwen en Marco H.D. van Leeuwen

Zoeken naar zekerheid – Risico's, preventie, verzekeringen en andere zekerheidsregelingen in Nederland 1500-2000

4 delen. Uitgave van het Verbond van Verzekeraars en de Vereniging Het Nederlands Economisch-Historisch Archief (NEHA), Amsterdam, 2000

Mirjam Hertogh

'Geene wet, maar de Heer'. De confessionele ordening van het Nederlandse socialezekerheidsstelsel (1870-1975)

Den Haag, 1998.

Joop M. Roebroek en Mirjam Hertogh

'De beschavende invloed des tijds'. Twee eeuwen sociale politiek, verzorgingsstaat en sociale zekerheid in Nederland

Den Haag, 1998.

Loes van der Valk

Van pauperzorg tot bestaanszekerheid. Een onderzoek naar de ontwikkeling van de armenzorg in Nederland tegen de achtergrond van de overgang naar de Algemene Bijstandswet, 1912-1965
Amsterdam, 1986.

G.M.J. Veldkamp

Inleiding tot de sociale zekerheid en de toepassing ervan in Nederland en België

2 delen. Deventer, 1978-1980.

A.N. Molenaar

Arbeidsrecht

2 delen. Zwolle 1953 en 1957

E.B.B.F. baron Wittert van Hoogland

De parlementaire geschiedenis der sociale verzekering 1890-1940

(2 delen; Haarlem, 1940)

De bovenstaande titels behoeven enige inhoudelijke toelichting.

Van Gerwen en Van Leeuwen zijn als historisch onderzoeker verbonden aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam. Aan het door hen geredigeerde, in 1998 verschenen boek, dat meer dan 1.000 bladzijden telt, werkten de belangrijkste specialisten mee die Nederland in dat jaar had. Het bevat hoofdstukken over de sociale verzekeringen en de armenzorg. Op dit werk volgde in 2000 het rijk geïllustreerde vierdelige werk met als invalshoek de verschillende soorten risico's, te weten: levenscyclus (met als voornaamste risico's te jong en te oud zijn), ziekte, werkloosheid, bezit en rampen. Het is te beschouwen als de eerste geslaagde synthese van een omvangrijk onderwerp.²

² . Recensie door Piet de Rooy in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 117 (2002), p. 209-212.

De aan de Katholieke Universiteit Brabant (thans Universiteit van Tilburg) verbonden politicologen Roebroek en Hertogh schreven hun boeken in opdracht van de Commissie Onderzoek Sociale

Zekerheid. Zij baseerden zich op literatuur, rapporten, wetten en kamerstukken.

Voor de armenzorg en de voorgeschiedenis van de Algemene Bijstandswet is het boek van Loes van der Valk onmisbaar.

Veldkamp en Molenaar bezagen het onderwerp vanuit een juridische invalshoek. Molenaar was een van de secretarissen van het Verbond van Nederlandse Werkgevers, hoogleraar te Leiden en lid van de Eerste Kamer voor de VVD. Deel I van zijn nu wat verouderde magnum opus bestaat uit de geschiedenis van het arbeidsrecht met in hoofdstuk V de sociale verzekeringen (p. 1480-2106). Het tweede deel beschrijft de situatie rond het arbeidsrecht in het midden van de jaren vijftig. Veldkamp was van 1961 tot 1967 minister van Sociale Zaken en een van de architecten van het thans nog bestaande stelsel van sociale verzekeringen. Samen met enkele Belgische deskundigen stelde hij een tweedelig handboek samen met in deel I een geschiedenis van de sociale verzekeringen in beide landen (p. 49-316).

Voor de geschiedenis van de parlementaire behandeling van de sociale verzekeringswetten loont het nog steeds het volumineuze werk van Wittert van Hoogland te raadplegen. De Noodregeling-Treub uit 1914 en het Werkloosheidsbesluit van 1917 worden daarin echter, als zijnde geen wetten, niet behandeld.

Het handboek van F.M. Noordam, *Socialezekerheidsrecht*, 5de druk, Deventer, 2000 besteedt nauwelijks aandacht aan de geschiedenis van de sociale zekerheid, maar is thans wel het meest toonaangevende handboek.

4. Het begrip sociale zekerheid

De Verenigde Staten en Nieuw-Zeeland kenden het begrip ‘social security’ al voor de oorlog, maar pas in Londen kwamen Nederlandse politici als Jan van den Tempel en Arie van Rhijn in aanraking met dit begrip. In augustus 1941 kwamen Churchill en Roosevelt op de Atlantische Oceaan bijeen voor een topconferentie, na afloop waarvan zij een verklaring lieten uitgeven die bekend werd als het Atlantic Charter. De punten 5 en 6 van de uit 8 punten bestaande verklaring luiden:

They desired to bring about the fullest collaboration between all nations in the economic field, with the object of securing for all improved labour standards, economic advancement, and social security.

After the final destruction of the Nazi tyranny, they hoped to see established a peace which would afford to all nations the means of dwelling in safety within their own boundaries, and which would afford assurance that all men in all the lands might live out their lives in freedom from fear and want. “³ .

‘Social security’ werd gezien als een middel om iedereen ‘freedom from fear and want’ te garanderen. Veel concreter was het rapport van Sir William Beveridge dat in december 1942 in Engeland werd gepubliceerd en dat een doordacht plan bevatte voor een stelsel van sociale verzekeringen, sociale voorzieningen en een basisvoorziening, de “national assistance”, die enige⁴ gelijkenis vertoont met de Nederlandse Algemene Bijstandswet .

³ . Epstein, M. ed. , *The Annual Register. A Review of Public Events at home and abroad for the year 1941* (London, 1942), p. 64.

⁴ . Sir William Beveridge, *Social-Insurance and allied services*. London, 1942.

Na de oorlog raakte het begrip sociale zekerheid in Nederland snel ingeburgerd, maar het kwam niet tot een consensus over wat er precies onder moet worden verstaan. Sommigen reduceerden het begrip tot de wettelijk verplichte sociale verzekeringen, anderen zagen het veel breder en lieten er ook regelingen die de burger bestaanszekerheid moesten waarborgen zoals minimumlonen, subsidies op prijzen en huren, onder vallen.

5. Nadere omschrijving van het onderwerp

5.1. Soorten bronnen

Centraal staan de archieven die door hun aard voor menige onderzoeker nu eenmaal een wat hogere drempel hebben. Uitgangspunt zijn de archiefvormers, dat wil zeggen instellingen en personen die zich op enigerlei wijze bezig hebben gehouden met de sociale zekerheid zoals hiervoor is uiteengezet. We beperkten ons daarbij niet tot publieke archiefdiensten, maar er is ook onderzoek verricht in archieven die niet of nog niet zijn overgebracht.

De omvangrijke literatuur, contemporain en later, krijgt echter ook aandacht. De belangrijkste vaktijdschriften zijn doorzocht en daaruit is een selectie gemaakt van artikelen. Hoewel de lijst ruim 8.000 titels telt, maakt zij bepaald geen aanspraak op volledigheid. Er is en wordt over dit onderwerp zeer veel geschreven. De gids beperkt zich tot schriftelijke bronnen. Overigens was de belangrijkste landelijke beheerder, de Stichting Beeld en Geluid, het vroegere Nederlands Audiovisueel Archief (NAA), in de periode dat het onderzoek liep, niet toegankelijk voor particulieren.

5.2. Periode

De onderzoeksperiode loopt van 1890 tot en met 1967. De discussie of de staat burgers mocht dwingen zich te verzekeren tegen bepaalde, veel voorkomende risico's, begon in Nederland aan het einde van de jaren tachtig van de negentiende eeuw. Stimulerend werkten enkele de aandacht trekkende gebeurtenissen: de parlementaire enquête van 1886-1887, het sedert 1887 verschijnende "Sociaal Weekblad", de door de ingenieurs Struve en Bekaar in 1888-1890 uitgevoerde nijverheidsenquête, het eerste Christelijk Sociaal Congres van 1891 en de in dat jaar verschenen encycliek van paus Leo XIII 'Rerum Novarum'. De troonrede van dat jaar maakte bekend dat er maatregelen zouden komen 'tot verzekering van het lot van oude of verminkte werklieden'. De eerste sociale verzekering in Nederland was de Ongevallenwet van 1901.

In deze tijd ontstond er ook steeds meer kritiek op de traditionele praktijk van de armenzorg en op de Armenwet van 1854. De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen publiceerde in 1895 een veelgelezen rapport waarin geconcludeerd werd, dat de armenwet van 1854 aan vervanging toe was. Confessionele politici daarentegen verzetten zich in soms heftige bewoordingen tegen een grotere rol voor de staat in dit veld. In hun ogen was de charitatieve armenzorg eerst en vooral of zelfs uitsluitend een taak van de kerk. Nadat een wetsvoorstel van de liberale minister Goeman Borgesius in 1901 door het confessionele kabinet-Kuyper was ingetrokken, duurde het om politieke redenen nog tot 1912, voordat de nieuwe Armenwet het staatsblad bereikte.

Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de uitbouw van het stelsel van sociale verzekeringen een nieuwe impuls. Confessionelen en sociaal-democraten boden bijna tegen elkaar op met plannen voor nieuwe en betere sociale verzekeringswetten⁵. De Algemene Bijstandswet, die op 1 januari 1965 in werking trad, codificeerde een al jaren bestaande praktijk, waarin de armenzorg zich gevormd had van op goede bedoelingen gebaseerde charitas naar door professionele krachten uitgevoerde overheidszorg en de kerken nog slechts een rol aan de zijlijn vervulden. Als eindjaar werd gekozen voor 1967 omdat toen met de inwerkingtreding van de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) het nieuwe stelsel van sociale verzekeringen werd voltooid, waarna een periode van betrekkelijke rust aanbrak die tot in de jaren tachtig duurde. Een praktische reden om in 1967 af te sluiten is dat de na dat jaar gevormde archieven vaak nog niet goed toegankelijk zijn.

5.3. Gebied

De gids heeft betrekking op Nederland, dus niet op de vroegere koloniën Nederlands Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen. De in 1919 opgerichte en in Genève zetelende Internationale Arbeidsorganisatie (ILO; International Labour Organisation) is van enige invloed geweest op de ontwikkeling van de sociale verzekeringen in Nederland. De gids verwijst derhalve ook naar archivalia die betrekking hebben op de Nederlandse deelname aan de conferenties van de ILO. Deze in 1919 gestichte organisatie heeft een eigen website (adres: www.ilo.org). Hoewel de invloed van 'Europa' op het Nederlandse beleid inzake de sociale zekerheid gering was, zijn de stukken over het Europese Sociaal Handvest en andere pogingen in Europees verband om sociale wetten te harmoniseren ook in de inventarisering opgenomen.

5.4. Bestuurlijk niveau

Gemeentebesturen en andere lokale instellingen speelden een rol in de sociale zorg die nogal eens wordt onderschat. De armenzorg was vanouds een lokale aangelegenheid geweest en de armenwetten van 1854 en 1912 lieten de uitvoering van de armenzorg dan ook vrijwel helemaal over aan gemeentebesturen, kerken en particuliere instellingen. Volgens een in 1899 uitgevoerde inventarisatie bestonden er toen bijna 8.000 lokale charitatieve instellingen en dit aantal nam daarna nog toe. Het rijk beperkte zich tot het bijhouden van een overigens vele gebreken tellende statistiek die in de vorm van een 'Verslag omtrent het Armwezen' jaarlijks aan de Staten-Generaal placht te worden opgestuurd en in de Handelingen van de Staten-Generaal werd opgenomen.

Kort na 1900 ontstonden de eerste werklozenkassen die vaak verbonden waren met werkliedenverenigingen of met vakbonden. De grote steden gingen er al vóór 1914 toe over om deze kassen te subsidiëren. De in augustus 1914 tot stand gekomen Noodregeling van minister Treub en het daarop volgende Werkloosheidsbesluit van 1917 maakten rijkssubsidie van deze kassen mogelijk, wat de oprichting ervan zeer bevorderde.

Na ca. 1920 werden steeds meer burgerlijke armbesturen omgezet in ambtelijke gemeentelijke diensten die tijdens het Interbellum vaak Gemeentelijke Dienst voor Maatschappelijk Hulpbetoon heetten en na de oorlog steeds vaker werden omgedoopt tot Gemeentelijke Sociale Diensten. Na 1965 had iedere gemeente in principe een eigen sociale dienst.

⁵ J.Th.J. van den Berg, "Een geschiedenis van grote vraagstukken, grote noden en grote mannen en vrouwen. Politiek-historische context van de sociale zekerheid", in: J.Th.J. van den Berg e.a. red., *De SVr 40 jaar: einde van een tijdperk, een nieuw begin* (Deventer, 1992), p. 39.

5.5. Inhoudelijke afbakening van het onderzoeksterrein

Bij de verdere afbakening van het onderzoeksterrein zijn wij uitgegaan van twee institutionele onderzoeken die zijn verricht om de bewerking en daarop volgende overbrenging van archieven naar het Nationaal Archief mogelijk te maken. Zij zijn geschreven door Jan van der Meer en Anita Wittkamp (over sociale voorzieningen) en door Jan van der Meer, Anita Wittkamp en Joan Lendering (over sociale verzekeringen). Alleen het laatstgenoemde rapport is door het Nationaal Archief in definitieve vorm gepubliceerd.⁶

De in deze rapporten opgevoerde archiefvormers, alle overheids- of semi-overheidsinstellingen, zijn in de gids opgenomen. Daar zijn de archiefvormers aan toegevoegd die op bovenlokaal niveau een rol hebben gespeeld bij de advisering, de uitvoering, het toezicht en de rechtspraak. Voorts zijn de archieven opgenomen van organisaties die invloed hebben uitgeoefend op het beleid: de sociale partners, de organisaties waarbinnen zij tot een standpuntbepaling kwamen en de landelijke organen van de grote kerkgenootschappen. Tot slot zijn de archieven opgenomen van personen die uit belangstelling, uit hoofde van hun functie of om een andere reden zich met deze zaak hebben beziggehouden.

In deze gids zijn derhalve de volgende aangrenzende beleidsterreinen niet opgenomen:

de bedrijfspensioenregelingen,
de arbeidsbemiddeling,
de onderlinge verzekeringen,
de arbeidsbescherming,
de werkverschaffing en werkverruiming,
de sociale regelingen voor speciale groepen, te weten:
ambtenaren
blinden en slechtzienden
doven en slechthorenden
ethnische groepen zoals Zuid-Moukkers
geestelijk gehandicapten
mijnwerkers
kunstenaars
lichamelijk gehandicapten
gerepatrieerden
spoorwegpersoneel
vissers
woonwagenbewoners
zeelieden

6. Toegankelijkheid van de archieven

De Archiefwet van 1995 schrijft voor dat in principe overheidsarchieven na 20 jaar moeten worden overgebracht naar een openbare archiefdienst. Dit kan het Nationaal Archief zijn, maar ook een gemeentearchief of een Regionaal-Historisch Centrum. Aan de overbrenging gaat een in de Archiefwet en het Archiefbesluit op hoofdlijnen vastgelegde bewerking vooraf. De selectie tussen vernietigbare en te bewaren stukken geschiedt aan de hand van door de minister vastgestelde lijsten. De procedure om tot deze vaststelling te komen bleek meer tijd te vergen dan was voorzien, zodat het oorspronkelijke plan om in 2001 alles wat ouder is dan 20 jaar te hebben bewerkt niet kon worden gerealiseerd. Het ligt nu in de bedoeling dat de hele operatie op 1 januari 2006 zal zijn voltooid.

⁶ . Jan van der Meer met medewerking van Anita Wittkamp en Jona Lendering, *Verstrekkende zekerheid. Een institutioneel onderzoek op het beleidsterrein sociale zekerheid ten aanzien van de sociale verzekeringen, 1940-1997* ('s-Gravenhage, 1999; PIVOT-rapport nr. 66).

Een tweetal archieven die voor het onderwerp sociale zekerheid van cruciaal belang zijn waren in juni 2003 nog niet bewerkt. Dit zijn de archieven van de afdeling Sociale Verzekeringen van na 1950 en van het in 1952 ingestelde ministerie van Maatschappelijk Werk. In deze archieven bevinden zich veel dossiers met stukken over de voorbereiding van sociale verzekeringswetten en de Algemene Bijstandswet van 1963. Het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis hoopt deze lacune in de toekomst op te kunnen vullen, maar is voor de verwezenlijking ervan afhankelijk van derden.

7. Maatschappelijk werk

Het maatschappelijk werk vormde aanvankelijk een geheel met de armenzorg, maar geleidelijk kreeg het een eigen plaats binnen de charitatieve instellingen. Na de Tweede Wereldoorlog raakte de ontwikkeling in een stroomversnelling en kreeg het beroep van maatschappelijk werkster of werker een professioneler karakter. Een krachtige impuls ging uit van het door Marie Kamphuis in Nederland geïntroduceerde uit de Verenigde Staten afkomstige 'social case work'. Bevorderlijk voor deze opbloei was ook de stroom van subsidies die uitging van het in 1952 om politieke redenen gevormde nieuwe ministerie van Maatschappelijk Werk. In de jaren zestig raakte de

breder term 'welzijn' in zwang.

In deze gids zijn de lokale instellingen niet opgenomen, wel de voornaamste landelijke koepelorganisaties, namelijk: de Nederlandse Vereniging voor Armeenzorg en Weldadigheid, haar beide naoorlogse opvolgers de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werk en de Nederlandse Raad voor Maatschappelijk Werk en het katholieke Landelijk Sociaal-Charitatief Centrum. Deze organisaties hadden weinig directe zeggenschap over de aangesloten instellingen. Het maatschappelijk werk is nooit in een wet geregeld, ofschoon daar in de jaren vijftig en zestig wel over is gedacht en gediscussieerd.

8. Ziektekostenverzekeringen

Een eigenaardigheid van de Nederlandse sociale verzekering is de scheiding tussen ziekgeld en ziektekostenverzekering. De werknemer die ziek werd, kreeg ziekgeld als compensatie voor het gederfde loon. Voor de rekeningen van dokter, apotheker en ziekenhuis bestonden er al lang voordat de Ziektewet werd ingevoerd (1930/31) afzonderlijke verzekeringen. Men kon kiezen tussen een doktersfonds (een door een arts beheerd fonds), een ziekenbus, een ziekenfonds, een onderling verzekeringsfonds of een commerciële verzekeraar. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog was ondanks het ontbreken van een wettelijke regeling bijna de helft van de bevolking aangesloten bij een ziekenfonds.

De Ziektewet van 1913 werd door politieke complicaties pas in 1930/31 ingevoerd. Tijdens het Interbellum mislukten enkele pogingen om een ziekenfondswet in te voeren. De verplichte ziekenfondsverzekering werd ingevoerd met het Ziekenfondsenbesluit van 1941.

De ziekenfondsen werden na de oorlog wel beschouwd als sociale verzekeringen, maar namen daarin een afzonderlijke plaats in. Een belangrijk verschil was dat zij in natura uitkeerden, terwijl de sociale verzekeringen dat doorgaans in geld doen. Zij vielen binnen het ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid onder een andere afdeling, dan de andere sociale verzekeringen. De ziektekostenverzekering is dan ook door het Nationaal Archief in het kader van de operatie-PIVOT in een afzonderlijk rapport institutioneel onderzoek beschreven. Derhalve is besloten de ziektekostenverzekering buiten deze gids te laten. Medische zaken vindt u echter wel onder de armenzorg (geneeskundige armenzorg) en onder de ongevallenwetten, de invaliditeitswet en de WAO. Bepaalde beroepsziekten vielen vanaf de late jaren twintig onder de ongevallenwetten. Onder de archiefvormers is de Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD), die nauw verbonden was met het GAK, wel opgenomen.

9. Structuur van de gids

Kern van de gids zijn de archiefbeschrijvingen, waarvoor een format is ontworpen dat het mogelijk maakte dit op een systematische en gestandaardiseerde wijze te doen. In totaal zijn er 406 van zulke archiefbeschrijvingen gemaakt, 307 van instellingen en 99 van personen. Van enkele archiefvormers werden meerdere formats gemaakt. Voor de Raden van Arbeid, de Raden van Beroep en de bedrijfsverenigingen zijn formats gemaakt per raad of bedrijfsvereniging, maar is ook een algemeen format aangelegd voor elk van deze drie archiefvormers. Voor de Ministerraad zijn twee formats gemaakt, een voor de periode tot 10 mei 1940 en een voor die erna, omdat de notulen na 10 mei 1940 een volkomen andere betekenis kregen. Voor de archieven van het ministerie van Sociale Zaken kozen wij een andere oplossing. Dit ministerie ontstond pas in 1933, maar lang daarvoor waren er al beleidsafdelingen die zich met aspecten van het onderwerp bezighielden. Een voor dit onderwerp cruciale beleidsafdeling als Arbeiders-verzekering verhuisde in 1933 tijdens kabinetsformaties geregeld van ministerie. De afdeling bleef echter als zodanig in stand en behield dezelfde taken en bevoegdheden. Na de oorlog veranderde de naam van de afdeling in Sociale Verzekering en na 1961 werd zij opgewaardeerd tot eerst hoofdafdeling en daarna tot directie. Voor deze afdeling maakten wij één format. Voor de organisatiestructuur van de centrale

regeringsorganen kan de gebruiker overigens ook terecht in de door drs. F. Otten samengestelde en in 2004 door het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis gepubliceerde historisch-institutionele gids voor de archieven van centrale regeringsorganen in de periode 1813-1940.

Nadat de beschrijving door middel van de vastgestelde archiefbeschrijvingen was afgerond, is een selectie gemaakt van die archieven die voor dit onderwerp zo belangrijk waren dat het de moeite loonde delen ervan te voorzien van een nadere toegang en daarbij verder te gaan dan wat een klassieke inventaris of een plaatsingslijst kan bieden. De selectie vond plaats aan de hand van twee criteria, namelijk het belang van de archiefvormer voor de ontwikkeling en uitvoering van de sociale zekerheid en de mate waarin de archieven waren ontsloten. In totaal werden delen van 32 archieven door middel van 33 bestanden in de diepte ontsloten. Op het archief van de Ministerraad werden twee nadere toegangen gemaakt, omdat de notulen van deze raad pas na 10 mei 1940 die naam verdienen en voor de voorafgaande periode voor een andere wijze van ontsluiten is gekozen.

Voor hen die speciaal geïnteresseerd zijn in lokale situaties, zijn beschrijvingen gemaakt van enkele veel voorkomende soorten archieven, zoals die van burgerlijke armbesturen, diaconieën, St. Vincentiusverenigingen e.d. Voor deze typebeschrijvingen is hetzelfde format gebruikt, waarbij we doorgaans uit zijn gegaan van een goed geïnventariseerd archief aangevuld met gegevens uit andere exemplaren van deze soort.

De formats worden geflankeerd door twee omvangrijke bestanden, namelijk een literatuurlijst met ruim 8.000 titels van boeken, bronnenpublicaties, rapporten, adviezen en artikelen, en een database met kerngegevens van charitatieve instellingen in het hele land met als peildata 1899 en 1956. Deze database telt 12.568 records en is speciaal bestemd voor hen die onderzoek op micro- of mesoniveau willen doen.

Tenslotte omvat de gids een lijst van opgenomen archiefvormers, een lijst van de belangrijkste wetten en een lijst van nadere toegangen.

10. Armenzorg

De wortels van de armenzorg gaan terug tot in de late Middeleeuwen. De armenzorg, bedeling of onderstand was er voor hen die financieel niet rond konden komen. De oorzaken waren zeer uiteenlopend van aard: ouderdom, kinderloosheid, eenoudergezin, ziekte, invaliditeit, werkloosheid, calamiteiten, een te laag inkomen uit arbeid, enz. De vraag of dit door eigen schuld was of dat de aanvrager er niets aan kon doen, speelde voortdurend een rol in de discussie en de dagelijkse praktijk. De bedeling of ondersteuning kon bestaan uit geld, goederen, een vrije woning of diensten. Kenmerkend voor de armenzorg was dat de arme geen recht kon doen gelden op hulp. De bijstand, die op 1 januari 1965 van start ging, werd gegeven door de overheid en uit de algemene middelen betaald. Onder zekere voorwaarden kon de cliënt aanspraak voortaan maken op bijstand. Deze moest voldoende zijn om in de eerste levensbehoeften te voorzien. Na de Tweede Wereldoorlog raakte de term 'armenzorg' in onbruik.

De armenzorg werd geregeld in de volgende wetten:

Armenwet 1854

Armenwet 1912

De meeste kerkgenootschappen hadden eigen reglementen op de armenzorg.

11. Sociale verzekeringen en sociale voorzieningen

Over het verschil tussen sociale verzekeringen en sociale voorzieningen is veel geschreven en getwist, terwijl de opvattingen daarover in de loop der tijd veranderden. Het valt buiten het bestek van een inleiding om daar uitvoerig op in te gaan. Sociale verzekeringen verschillen in meerdere opzichten van gewone verzekeringen. Zo bestaat er bij gewone verzekeringen een logisch verband tussen de hoogte van de premie en de ernst van het risico; bij sociale verzekeringen is dat veel minder of helemaal niet het geval. Sociale verzekeringen waren en zijn voorts in wetten geregeld en publiekrechtelijk van aard.

Een belangrijk en in het oog lopend verschil tussen sociale verzekeringen en sociale voorzieningen is dat de overheid bij de laatstgenoemde veel nauwer betrokken is. Bij sociale verzekeringen beperkt de overheid zich tot het in wetten vastleggen van zaken als wie verzekerd is en wie recht heeft op een uitkering, soms ook de hoogte van de premie wordt bepaald of is vastgelegd wie dit mag doen. Sociale voorzieningen worden uit de schatkist gefinancierd en hier worden dus geen premies geheven.⁷ Wanneer de overheid, wat geregeld het geval was, de sociale verzekeringen subsidieerde om ze voor groepen met lage inkomens betaalbaar te houden, vervaagde overigens het onderscheid tussen sociale verzekering en sociale voorziening, terwijl inning van de premies door de belastingdienst een dergelijk effect had.

⁷ . F.M. Noordam, *Socialezekerheidsrecht* (5de druk; Deventer, 2000), p. 31-33.

11.1. Werknemersverzekeringen en volksverzekeringen

Sociale verzekeringen worden onderverdeeld in werknemersverzekeringen en volksverzekeringen. Vóór 1945 noemde men de eerste ‘arbeidersverzekeringen’ en dat geeft ook goed de essentie ervan aan: zij waren bedoeld voor loonarbeiders. Vaak werd bij deze verzekeringen een loongrens gehanteerd, waarboven men buiten de verplichte verzekering viel. Hoewel de politieke discussie over sociale verzekeringen voor kleine zelfstandigen al in de jaren dertig op gang kwam, werd de eerste verplichte sociale verzekering voor zelfstandige ondernemers pas in 1998 ingevoerd. Volksverzekeringen waren in principe bestemd voor de gehele Nederlandse bevolking en kenden dus geen loongrens. Religieuzen en huisvrouwen, die onbetaalde arbeid verrichtten, kregen op hun 65ste dus ook AOW. Het idee van de volksverzekering stamt oorspronkelijk uit de Verenigde Staten. De eerste Nederlandse volksverzekering was de in 1956 aangenomen Algemene Ouderdomswet. Om verwarring te voorkomen attenderen wij hier nog even op een andere, thans niet meer in zwang zijnde, betekenis van het woord volksverzekering, namelijk die van een goedkope verzekering die een som ineens uitkeerde bij overlijden. Dit type verzekeringen was in de negentiende eeuw bijzonder populair bij mensen met lage inkomens. Zij waren een geliefd acquisitieobject van commerciële en onderlinge verzekeraars.

a. Werknemersverzekeringen

De werknemersverzekeringen waren geregeld in de volgende wetten:
(met de jaren waarin zij in het Staatsblad zijn geplaatst)

Ongevallenwet (1901)
Ziektewet (1913/1929)
Invaliditeitswet (1913)
Noodregeling-Treub (werd in augustus 1914 ingevoerd)
Werkloosheidsbesluit (1917)
Ongevallenwet (1921)
Kinderbijslagwet voor Loontrekkenden (1939)
Werkloosheidswet (1949)
Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (1966)

Zij verzekerden tegen inkomensgevolgen van de volgende risico's:

overlijden als gevolg van een ongeval
tijdelijke of blijvende invaliditeit als gevolg van een ongeval
ziekte
ouderdom
levensonderhoud van kinderen
werkloosheid

Risque professionnel en risque social

Een tweetal andere in de bronnen vaak voorkomende begrippen verdient hier een korte vermelding. Bij de ongevallenwetten vielen alleen de gevolgen van ongevallen die verband hielden met het opgedragen werk of op weg van of naar dat werk aan de verzekerde waren overkomen, onder de verzekering. Volgens de deskundigen was alleen het 'risque professionnel' verzekerd. Na de Tweede Wereldoorlog meenden Veldkamp en andere specialisten dat het 'risque social' onder de sociale verzekering diende te vallen. Volgens deze nieuwere opvatting vielen ook risico's die geen relatie hadden met betaalde arbeid onder de sociale verzekering. Een huisvrouw die invalide werd was volgens dit begrip verzekerd. De in 1967 ingevoerde WAO ging uit van het 'risque social'.

b. Volksverzekeringen

De volksverzekeringen waren geregeld in de volgende wetten:

Algemene Ouderdomswet (1957)
Algemene Weduwen- en Wezenwet (1959)
Algemene Kinderbijslagwet (1962)

Zij verzekerden tegen de inkomensgevolgen van:

ouderdom
overlijden van de kostwinner
levensonderhoud van kinderen

Enigszins op zichzelf staat de Ouderdomswet (1919) die bestemd was voor lieden die niet in loondienst waren en een laag inkomen hadden. Anders dan de eerder genoemde verzekeringen was dit een vrijwillige verzekering met subsidiëring uit de schatkist.

11.2. Sociale voorzieningen

De sociale voorzieningen waren geregeld in de volgende wetten:

Noodwet Ouderdomsvoorziening (1947)
Algemene Bijstandswet (1963)
Wet Werkloosheidsvoorziening (1964)

Zij voorzagen in de gevolgen van:

ouderdom

geen of een te laag inkomen
langdurige werkloosheid

12. Werklozensteun

Tot 1914 moest een werkloze die niet rond kon komen zich tot de armenzorg wenden. In kringen van de opkomende arbeidersbeweging leefde echter sterk de wens om werklozen een afzonderlijke behandeling te geven. Vanaf 1914 was ook het overheidsbeleid erop gericht om werkloze arbeiders zo lang mogelijk buiten de Armenwet te houden. Werklozen die geen recht meer hadden op wachtgeld of een andere uitkering, konden in aanmerking komen voor steun. De werklozensteun was geregeld in ministeriële circulaire's die vooral vanaf 1931 in grote getale elkaar opvolgden.

13. Advisering

Talrijke instellingen en personen gaven gevraagd en ongevraagd adviezen, hoe het stelsel uit te breiden en te verbeteren. Te noemen vallen met name organen van de landelijke vakcentrales van werkgevers en werknemers zoals de Raad van Overleg van Vakcentrales (1945-1954), het Overlegorgaan van Vakcentrales (1958-1976) en het Centraal Sociaal Werkgevers-Verbond dat in 1945 ontstond.

Daarnaast waren er enkele door de regering ingestelde adviesorganen die bij wet geregeld waren, namelijk:

de Hoge Raad van Arbeid
de Sociaal-Economische Raad
de Sociale Verzekeringsraad

De Hoge Raad van Arbeid functioneerde van 1919 tot 10 mei 1940, maar werd pas formeel in 1945 opgeheven. De beide andere raden werden ingesteld krachtens de Wet op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie van 1950 en de Organisatiewet Sociale Verzekering van 1952.

Een belangrijk voorportaal van de Sociaal-Economische Raad was de terstond na de bevrijding in mei 1945 opgerichte privaatrechtelijke Stichting van de Arbeid, waarin de besturen van de vakcentrales van werkgevers en werknemers bijeenkwamen om een standpunt in te nemen ten aanzien van kwesties die daarna in de Sociaal-Economische Raad zouden worden besproken. De Hoge Raad van Arbeid en de Sociaal-Economische Raad waren tripartiet, dat wil zeggen zij bestonden uit vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers en de kroon.

De taken van deze instanties waren geregeld in:

Wet op de Hoge Raad van Arbeid (1927)
Wet op de Bedrijfsorganisatie (1950)
Organisatiewet Sociale Verzekering (1952)

14. Uitvoering

14.1. Uitvoering van de sociale verzekeringen

De voornaamste uitvoeringsorganen van de sociale verzekeringen waren:

de Rijksverzekeringsbank
de Raden van Arbeid
de bedrijfsverenigingen
het Gemeenschappelijk Administratiekantoor (GAK)

De Rijksverzekeringsbank, de Raden van Arbeid en het GAK waren publiekrechtelijke lichamen. De Rijksverzekeringsbank werd in 1902 opgericht en veranderde zijn naam in 1956 in Sociale Verzekeringsbank. De Raden van Arbeid werden in 1919 ingesteld, terwijl toen ook de Vereniging van Raden van Arbeid werd opgericht. De oudste bedrijfsverenigingen dateren van 1908, maar pas na de inwerkingtreding van de Ziektewet in 1930/31 breidde hun aantal en actieradius zich sterk uit. Over de juridische status van deze verenigingen is veel gediscussieerd. Zij kunnen nog het beste worden aangemerkt als een constructie met privaatrechtelijke schering en publiekrechtelijke inslag. De in 1952 totstandgekomen Organisatiewet Sociale Verzekering leidde tot een ingrijpende herschikking van de bedrijfsverenigingen. Het bedrijfsleven werd door de minister van Sociale Zaken c.a. ingedeeld in 26 sectoren, die ieder een bedrijfsvereniging kregen. Deze konden hun administratie opdragen aan het Gemeenschappelijk Administratiekantoor (GAK) of, wanneer zij dat wensten, hun eigen administratie voeren. Dat laatste deed bijvoorbeeld de bouwnijverheid met de Stichting Sociaal Fonds Bouwnijverheid. Veel kleine bedrijfsverenigingen zijn toen geliquideerd. In 1930 richtten de bedrijfsverenigingen hun eigen koepelorganisatie op, de Federatie van Bedrijfsverenigingen.

De taakverdeling tussen deze lichamen veranderde voortdurend, maar het voert te ver daar op deze plaats op in te gaan. De lezer zij daarvoor verwezen naar de archiefbeschrijvingen.

Tijdens het Interbellum is lang gediscussieerd over de vraag of bedrijfsraden betrokken moesten worden bij de uitvoering van de sociale verzekering. De in 1933 aangenomen Bedrijfsradenwet maakte het mogelijk dat zij de sociale verzekeringen zouden gaan uitvoeren, maar dit is niet doorgegaan. Bij het uitbreken van de oorlog waren er 18 bedrijfsraden, maar toen al was duidelijk dat deze door het corporatisme beïnvloede vernieuwing was mislukt.

De taken van deze instanties waren geregeld in de volgende wetten:

Radenwet (1913)

Wet op de Rijksverzekeringsbank (1920)

Wet op de Rijksverzekeringsbank en de Raden van Arbeid (1933)

Organisatiewet Sociale Verzekering (1952)

Wet op de Sociale Verzekeringsbank en de Raden van Arbeid (1956)

14.2. Uitvoering van de sociale voorzieningen

De Noodwet Ouderdomsvoorziening werd uitgevoerd door de Raden van Arbeid, de Algemene Bijstandswet en de Wet Werkloosheidsvoorziening door de gemeentebesturen, die deze omvangrijke taak opdroegen aan een ambtelijke sociale dienst. De directeurs van deze diensten richtten in 1934 hun eigen koepel op, de “Vereniging van leiders van openbare diensten en instellingen van maatschappelijk hulpbetoon”, die in het dagelijkse spraakgebruik de naam van DIVOSA kreeg.

14.3. Uitvoering van de armenzorg en de werklozensteun

De uitvoering van de armenzorg was bij uitstek een kleinschalige, lokale aangelegenheid. De armenwetten van 1854 en 1912 onderscheidde vier soorten ‘instellingen van weldadigheid’, namelijk:

algemene of burgerlijke instellingen van weldadigheid (letter a)

kerkelijke instellingen van weldadigheid (letter b)
particuliere instellingen van weldadigheid (letter c)
gemengde instellingen van weldadigheid (letter d)

De algemene instellingen stonden meestal bekend onder de benaming van burgerlijk armbestuur of algemeen armbestuur. In kleine gemeenten bestond vaak geen burgerlijk armbestuur en voerden burgemeester en wethouders deze taak zelf uit. In Drenthe, Overijssel en grote delen van Gelderland bestonden deze armbesturen ook niet.

Vanaf ca. 1920 ontstonden er steeds meer gemeentelijke, ambtelijke instellingen die de armenzorg en trouwens ook de werklozensteun uitvoerden. Het aandeel dat de gemeenten hadden in deze vorm van sociale zorg nam vanaf ca. 1870 voortdurend toe. Dit proces was in 1940 in de grote steden al zover gevorderd dat de kerkelijke en particuliere armenzorg een marginale betekenis had gekregen. De werklozensteun werd uitgevoerd door de gemeentelijke diensten voor maatschappelijk hulpbetoon.

15. Toezicht

Het toezicht op de uitvoeringsorganen was opgedragen aan:

de Verzekeringsraden
de Centrale Beleggingsraad
de Rijksverzekeringsbank
het College van Toezicht ex. art. 120 van de Ziektewet
de Raad van Toezicht Land- en Tuinbouwongevallenwet
de Sociale Verzekeringsraad

De twee Verzekeringsraden werden ingesteld in 1919 en hielden toezicht op de Raden van Arbeid. In 1923 werden zij samengevoegd tot een Verzekeringsraad. De in 1929 ingestelde Centrale Beleggingsraad regelde de beleggingen van de door de Rijksverzekeringsbank beheerde fondsen. Aan deze raad ging een Commissie met dezelfde taak vooraf, de Financiële Commissie ex. art. 18 van de Rijksverzekeringsbank. Het College van Toezicht ex. art. 120 van de Ziektewet hield toezicht op de bedrijfsverenigingen. In 1934 werd de Verzekeringsraad opgeheven en werd de Rijksverzekeringsbank belast met het toezicht op de Raden, hetgeen aanleiding gaf tot frequente wrijvingen en conflicten. De Sociale Verzekeringsraad nam het toezicht op de bedrijfsverenigingen over van het College ex. art. 120.

De taken van deze instanties waren geregeld in:

Radenwet (1913)
Wet op de Rijksverzekeringsbank (1920)
Beleggingswet (1928)
Ziektewet (1930)
Wet op de Rijksverzekeringsbank en de Raden van Arbeid (1933)
Organisatiewet Sociale Verzekering (1952)
Wet op de Sociale Verzekeringsbank en de Raden van Arbeid 1956

16. Rechtspraak

De rechtspraak inzake sociale verzekeringen was vanaf 1902 opgedragen aan:

de Raden van Beroep
de Centrale Raad van Beroep

De Raden van Beroep waren geregeld in de volgende wetten:

Beroepswet (1902)

Beroepswet (1955)

Bij de Raden kon men in beroep gaan van beslissingen van de Rijksverzekeringsbank, later de Sociale Verzekeringsbank, en de Raden van Arbeid. Hoger beroep kon worden aangetekend bij de Centrale Raad van Beroep. Voor betwisting van beslissingen van bedrijfsverenigingen moest men zich echter wenden tot de door deze verenigingen ingestelde scheidsgerichten. De archieven van deze private vorm van rechtspraak in eigen kring zijn grotendeels verloren gegaan. Wel bewaard is de Commissie van Scheidslieden Land- en Tuinbouwongevallenwet, waarin zich interessant materiaal bevindt over landarbeiders in Zuid-West Nederland. In de archieven van de gewone rechtbanken (kantongerecht, arrondissementsrechtbank, gerechtshof) komen ook zaken voor die betrekking hebben op de uitvoering van sociale verzekeringen. Het gaat dan om strafzaken zoals oplichting van werklozenkassen, weigering om premie te betalen, opgave van een te lage loonklasse, e.d.

Vanaf 1912 was het mogelijk om bij de Kroon in beroep te gaan tegen een beslissing van een arbbestuur, bijvoorbeeld om een geweigerd verzoek om onderstand.

17. De archiefbeschrijvingen

Teneinde een gestandaardiseerde beschrijving van de archieven te vergemakkelijken, werden twee formats ontworpen, een voor instellingen en een voor personen. Beide soorten bestaan uit drie delen:

Algemeen

Archief

Inhoud

De rubriek 'Algemeen' is voor de formats van instellingen en personen verschillend. Voor het overige zijn de twee formats gelijk.

17.1. De formats in het algemeen

Van enkele belangrijke archiefvormers, waarvan de archieven niet konden worden opgespoord, zijn toch archiefbeschrijvingen gemaakt. Hierin wordt aangegeven waar gezocht is en soms ook wat er vermoedelijk met het archief is gebeurd. U vindt hier ook een institutionele beschrijving en gedrukte publicaties.

In de beschrijvingen zijn alleen gegevens opgenomen die golden voor de onderzoeksperiode 1890-1967. Zo werden de Raden van Arbeid in 1988 opgeheven, waarna hun taken werden overgenomen door de Sociale Verzekeringsbank. Aangezien deze gebeurtenis echter buiten de onderzoeksperiode viel, is dit niet vermeld.

Enkele instellingen zijn zo bekend en er is over hen zoveel te vinden in de literatuur, dat wij volstaan hebben met een summiere beschrijving. Zo wordt van de Eerste en de Tweede Kamer in het veld 'taak en activiteiten' volstaan met de mededeling: 'medewetgever en controleur van de regering'.

De velden hierna beschreven onder 28-30 bevatten gegevens over de stukken in het archief die, direct of indirect, op de sociale zekerheid betrekking hebben of die daarover informatie zouden kunnen bevatten. Doorgaans werden deze gegevens ontleend aan bestaande toegangen. In enkele gevallen werden stukken ingezien. Een klein aantal archieven is, afhankelijk van het belang van de

archiefvormer en het archief, op stuks- of dossierniveau geanalyseerd.

17.2. Beschrijving van de velden, gedeelte 'Algemeen'

Dit gedeelte van het format verschilt voor instellingen en personen en ziet er in blanco-vorm als volgt uit:

Voor instellingen:

<i>ALGEMEEN</i>	
Naam	
naam, varianten	
periode van bestaan	
organisatie en inrichting	
taak, activiteiten	
voorloper	
opvolger	
literatuur (NCC)	
typering	
zuil	
doelgroepen	

Voor personen:

<i>ALGEMEEN</i>	
Naam	
naam, varianten	
periode	
biografie	
functies	
literatuur (NCC)	
typering	
zuil	
doelgroepen	

1.

Veld: Naam

Op dit veld kan gezocht worden.

instellingen

De volledige, officiële naam, maar wel voor zover nodig omgezet in de thans geldende spelling, dus 'Nederlandse Werkloosheidsraad' en 'Vereniging voor...'

personen

De voornaam of voornamen gevolgd door de achternaam, zonder academische, maar met adellijke titels.

2.

Veld: Naam, varianten

instellingen

Afkortingen, varianten en de naam in een oudere, nu buiten gebruik zijnde spelling, bijv. 'Nederlandsche Werkloosheidsraad'.

personen

Varianten op de naam, bij personen ook aliassen en bijnamen

3.

Veld: Periode van bestaan

Op dit veld kan gezocht worden.

instellingen

De periode waarin de archiefvormer bestond. Wanneer deze ontstond of opgericht werd vóór 1890, is teneinde op datum of periode te kunnen zoeken ingevuld '1890'; wanneer hij bleef bestaan na 1967, is ingevuld '1967'.

personen

De twee jaartallen geven het geboorte- en sterfjaar weer.

4.

Veld: Organisatie en inrichting (bij instellingen)

Biografie (bij personen)

instellingen

Hierin zijn gegevens opgenomen over:

- jaar of datum van ontstaan of oprichting
- naam/namen van de oprichters/-sters
- de rechtsvorm
- de bestuurlijke organisatie met gegevens over samenstelling en bevoegdheden van besturen, ledenvergadering etc.
- bij belangrijke instellingen zijn hier ook lijsten opgenomen met namen van voorzitters, secretarissen en andere belangrijke functionarissen
- indien van toepassing, omschrijvingen van ambtsgebieden of ressorten

personen

Bij personen wordt in dit veld verwezen naar biografieën gepubliceerd in het Biografisch Woordenboek van Nederland, het Woordenboek voor Socialisme en Arbeidersbeweging, het Biografisch Lexicon van het Nederlandse Protestantisme en enkele andere publicaties. Slechts van enkele personen konden wij biografieën vinden.

5.

Veld: Taak en activiteiten (bij instellingen)

Functionies (bij personen)

instellingen

Vermelding van de doelstelling, waarbij vaak is geciteerd uit statuten of reglementen. Opsomming van de voornaamste programmapunten of activiteiten, waaronder ook het uitgeven van periodieken, het beheren van databanken, het geven van adviezen, het verstrekken van inlichtingen enz.

Bij ambtelijke organen zoals een departementale afdeling of een uitvoeringsorganisatie wordt vaak verwezen naar of geciteerd uit beschikkingen en besluiten.

personen:

Bij mensen met veel functies worden alleen die functies genoemd die verband houden met het onderwerp. Bij politici wordt de politieke richting of partij vermeld.

6.

Veld: Voorloper (alleen bij instellingen)

Naam van de instelling van wie de taken zijn overgenomen of die in functionele zin als één of de voorloper mag worden beschouwd.

7.

Veld: Opvolger (alleen bij instellingen)

Naam van de instelling die de taken heeft overgenomen of die in functionele zin als een of de opvolger mag worden beschouwd.

8.

Veld: Literatuur

De gegevens in dit veld zijn ontleend aan en sporen met de literatuurlijst. Bij personen is, indien het aantal titels groot is, de volgend indeling aangebracht:

- archief
- publicaties van de persoon
- publicaties over de persoon

Bij publicaties over de persoon wordt ook melding gemaakt van volledige of gedeeltelijke biografieën. Bij instellingen is melding gemaakt van periodieken of organen die de archiefvormer uitgaf, bijvoorbeeld om de leden te informeren of om het kader te scholen. Bij grote instellingen zijn de rapporten en gedrukte preadviezen onder een kopje geplaatst. Bij een deel van de titels is tussen vierkante haken enig commentaar van de bewerkers toegevoegd. Uiteraard heeft dit een subjectief karakter.

9.

Veld: Typering

Op dit veld kan gezocht worden.

De archiefvormer wordt met een of enkele trefwoorden gekarakteriseerd. We onderscheiden typering van personen en van instellingen en streefden naar een beperkt aantal trefwoorden.

a) typering van personen

De trefwoorden geven de voornaamste functie en/of het beroep van de persoon aan.

De volgende functies of beroepen zijn ingevoerd:

adviseur
armbestuurder
beleidsambtenaar
bestuurder
diplomaat
maatschappelijk werker
minister
ondernemer
politicus
sociaal hervormer
publicist
vakbondsleider
wetenschapper

Het beroep van diplomaat bleek nodig, omdat jhr. A.M. Snouck Hurgronje, secretaris-generaal van Buitenlandse Zaken, tijdens de bezettingsperiode tevens voorzitter was van het College van Secretarissen-generaal. Dit college hield zich ook bezig met de sociale zekerheid. De trefwoorden met beroepen of functies staan in alfabetische volgorde.

b) typering van instellingen

De trefwoorden geven de voornaamste functie van de instelling of het beleidsterrein waarin zij werkzaam was, aan

Wanneer de instelling betrokken was bij de voorbereiding of de vaststelling van beleid, is dat getypeerd met 'beleid'. Zij die eenmaal vastgesteld beleid uitvoerden, kregen het trefwoord 'uitvoering'. Het werk van de vakcentrales is getypeerd met 'lobbywerk'.

De volgende functies zijn ingevoerd:

advisering
armenzorg
beheer fondsen
beleid
gezondheidszorg
lobbywerk
maatschappelijk werk
politieke partij
rechtspraak
sociale verzekeringen
sociale voorzieningen
toezicht
uitvoering
werkgevers
werknemers
werklozensteun

10.

Veld: Zuil

We onderscheiden vier zuilen:

katholiek
liberaal-neutraal
protestants
socialistisch

Wanneer een persoon niet aan een zuil is toe te delen, dan wordt volstaan met aanduiding van de functie of activiteit. Hoewel enkele kleine politieke groeperingen een minizuil vormden, zoals de vrijgemaakt gereformeerden, zijn zij toch tot de protestantse zuil gerekend. Bij instellingen die niet tot een zuil behoorden zoals de Raad van State of het Centraal Bureau voor Sociale Adviezen wordt volstaan met een trefwoord dat de functie aangeeft.

11.

Veld: Doelgroepen

Onder doelgroepen worden verstaan de groepen waar de persoon zich mee bezig hield of waar de instelling voor werkte. Het trefwoord 'vrouwen' is alleen ingevuld, wanneer de instelling of persoon zich in het bijzonder op vrouwen richtte.

We onderscheiden de volgende doelgroepen:

arbeiders
arbeidsongeschikten
armen
bestuurders
fondsbeheerders
jeugdigen
middenstanders
ongevalsslachtoffers
ouderen
politici
vrouwen
weduwen en weduwnaars
werkgevers
werklozen
wezen
zieken

12.

Veld: Opmerkingen

Wanneer er niets op te merken viel, is dit veld ingevuld met 'geen'.

17.3. Beschrijving van de velden, gedeelte 'Archief'

Dit gedeelte van het format ziet er in blanco-vorm zo uit:

<i>ARCHIEF</i>	
periode archief	
vindplaats	
openbaarheid	
omvang; inventarisnummers	
informatiedrager	
vernietigd	
toegang(en)	
kenmerk toegang	
indices op toegang	
originele archivalia van archiefvormer in andere archieven	
originele archivalia van andere archiefvormers in dit archief; gedeponeerde archieven	

13.

Veld: Periode archief

Dit veld geeft de periode aan, waaruit archiefstukken bewaard zijn gebleven. Deze kan verschillen van die waarin de instelling bestond.

14.

Veld: Vindplaats

De volledige naam van de archiefinstelling of de beheerder, gevolgd door de plaats waar deze is gevestigd.

Voorbeelden:

Nationaal Archief, Den Haag

Sociale Verzekeringsbank, hoofdkantoor Amstelveen

Katholiek Documentatiecentrum, Nijmegen

Adressen, openingstijden, bereikbaarheid e.d. van archiefdiensten zijn, omdat zij vaak plegen te veranderen, niet opgenomen. Wij raden u aan het archiefnet te raadplegen (www.archief.nl) of anders contact op te nemen met de beheerder. Een praktische tip is dat, wanneer een archief nog in beheer is bij de instelling die het heeft gevormd of die in zijn plaats is gekomen, het aan te raden valt om van tevoren contact op te nemen met de beheerder.

15.

Veld: Openbaarheid

Dit gegeven is voor de onderzoeker van groot, praktisch belang. Wij hanteerden hier twee mogelijkheden:

a) volledig

Alle stukken kunnen zonder beperking kosteloos worden geraadpleegd.

b) beperkt

De volgende soorten beperkingen komen veel voor:

- een opschorting van de openbaarheid van het archief of een deel ervan tot een zeker jaar
- de wens van de beheerder om van tevoren een afspraak te maken, wanneer de gebruiker het archief wil inzien
- een vergoeding die moet worden betaald
- het archief of een deel daarvan is niet toegankelijk wegens de slechte materiële staat

Een speciaal regime kennen de drie in één inventaris beschreven archieven van het ministerie van Algemene Zaken, het ministerie voor Algemene Oorlogvoering van het Koninkrijk en het Kabinet van de Minister-president, waarvoor zij verwezen naar de betreffende archiefbeschrijving. Een beperking op de openbaarheid heeft bij het onderwerp sociale zekerheid veelal te maken met de bescherming van de privacy van nog levende personen of hun familieleden. Het kan ook voorkomen dat een archief ongeordend of zo slecht geordend is dat het niet toegankelijk is. Een voorbeeld is het belangrijke archief van de Centraal Economische Commissie (CEC) dat zich bevindt in het archief van het ministerie van Economische Zaken. In dergelijke gevallen kan de onderzoeker een beroep doen op de WOB (Wet Openbaarheid van Bestuur).

16.

Veld: Omvang; inventarisnummers

Hier wordt de lengte van het archief in strekkende meters opgegeven, gevolgd door het aantal inventaris- of doosnummers. Bij zeer kleine archieven kon worden volstaan met het aantal delen, dozen of portefeuilles. Wanneer de omvang in meters niet bekend was, werd volstaan met het aantal inventarisnummers of een omschrijving als 'x dossierkasten' of 'y kaartenbakken'. Wanneer maar een deel van het archief betrekking heeft op het onderwerp, is zo goed mogelijk aangegeven, welk gedeelte voor het onderwerp van belang is.

17.

Veld: Informatiedrager

Hoewel de meeste archieven op papier staan, kan het voorkomen dat archieven of grote delen daarvan op andere informatiedragers staan of later gezet zijn. Soms zijn (delen van) archieven op microfiche/-film gezet. Een voorbeeld zijn de naoorlogse notulen van de Ministerraad die alleen op microfiche te raadplegen zijn. Wij kwamen geen digitale bestanden tegen, zodat dit aspect van de toegankelijkheid niet speelde.

18.

Veld: Vernietigd

In dit veld wordt aangegeven, welke delen van het archief zijn vernietigd of verloren zijn gegaan. Indien bekend, is door middel van een percentage aangegeven welk deel na selectie en vernietiging bewaard is gebleven. Bij geplande vernietiging is, indien bekend, aangegeven wanneer, door wie en volgens welke richtlijnen of welke methode er is vernietigd. Bijvoorbeeld: 'het archief is door de

CAS in het kader van de operatie-PIVOT in maart 1998 bewerkt'.

Bij vernietiging als gevolg van calamiteiten is zo veel mogelijk aangegeven wanneer en onder welke omstandigheden dit is gebeurd. Bijvoorbeeld: 'het archief is in oktober 1944 door oorlogshandelingen grotendeels verbrand; het resterende is wegens de slechte materiële toestand niet raadpleegbaar'. Het kwam ook voor dat een archief op een onbekend tijdstip door onbekende personen op willekeurige wijze was vernietigd.

Van archieven die niet konden worden opgespoord, werd alleen vermeld dat zij zijn vernietigd, wanneer dat vaststond; in andere gevallen is aangegeven waar het spoor doodliep.

19.

Veld: Toegang(en)

In dit veld is aangegeven wat voor een soort toegang er was, door wie en wanneer hij gemaakt werd en of hij was voorzien van een inleiding. De voornaamste soorten toegangen zijn:

inventaris
dossierinventaris
plaatsingslijst
magazijnlijst

De drie laatste soorten toegangen zijn minder fijnmazig dan de klassieke inventaris.

20.

Veld: Kenmerk toegang

Grote archiefdiensten hebben hun archieven voorzien van een nummer. Deze nummers zijn nodig bij het aanvragen van stukken.

21.

Veld: Indices op toegang

Het gaat hier om indices op de tekst van de toegang. Grotere inventarissen zijn meestal van zulke indices voorzien. Indices op het archief zelf of op delen daarvan worden als zijnde nadere toegangen in het veld 'toegang(en)' geplaatst.

22.

Veld: Originele archivalia van archiefvormer in andere archieven

Originele stukken kunnen terecht zijn gekomen in andere archieven. Melding hiervan kan van belang zijn, wanneer het archief spoorloos of vernietigd is, wanneer het slecht is geordend of zich op een moeilijk toegankelijke plaats bevindt. In de loop van de twintigste eeuw werden steeds meer stukken, zoals notulen, nota's en circulaires, gestencilled en rondgestuurd aan soms grote aantallen personen. Zo bevinden de notulen van de Raad van Vakcentrales zich in de archieven van de drie deelnemers aan dit overleg.

23.

Veld: Originele archivalia van andere archiefvormer(s) in dit archief; gedeponeerde archieven

Hierbij valt te denken aan archieven van:
commissies
werkgroepen
stuurgroepen
overlegvergaderingen
enz.

Als deze al bewaard bleven, zijn zij vaak ondergebracht in andere archieven.

24.

Veld: Opmerkingen

Wanneer er niets op te merken viel, is dit veld ingevuld met 'geen'.

17.4. Beschrijving van de velden, gedeelte 'Inhoud'

Dit gedeelte van het format ziet er in blanco-vorm zo uit:

<i>INHOUD</i>	
structuur archief	
structuur toegang	
bijlagen bij de toegang	
seriële bescheiden	
statistische gegevens	
inhoud overig	
verwijzingen naar wetten, maatregelen en/of de uitvoering daarvan	
verwijzing naar andere archiefvormers	
geografische verwijzingen	
internationaal	
opmerkingen	

25.

Veld: Structuur archief

Dit veld is vooral van belang bij grote archieven. Persoonsarchieven en archieven van kleine instellingen hebben vaak geen voor de hand liggende structuur of helemaal geen structuur. De volgende mogelijkheden kwamen veel voor:

- geordend volgens een archiefcode (met eventuele vermelding van de soort bijv. basisarchiefcode van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten)
- geordend volgens verbaalstelsel
- zaaksgewijze ordening
- geordend volgens onderwerpsdossiers

Bij kleinere archieven en persoonlijke archieven moest nogal eens worden vermeld: 'de oorspronkelijke structuur is onbekend'.

Het verbaalstelsel is in 1823 door de rijksoverheid ingevoerd en bleef bij enkele instellingen heel lang in zwang. Het Kabinet der Koningin, een archief dat zich overigens bij uitstek voor dit ordeningssysteem leent, hanteerde het tot 1988.

Tevens is aangegeven, wanneer en hoe een archief door de archiefvormer is herordend. Sommige archieven waren eerst geordend volgens een verbaalstelsel en werden later 'omgecodeerd' volgens code VNG of een variant daarop.

26.

Veld: Structuur toegang

De toegang kan dezelfde structuur hebben als het archief. In dat geval wordt vermeld: 'volgt de structuur van het archief'. Dit veld is met name van belang indien er bij de bewerking of ontsluiting een andere orde is aangebracht of indien (zie bijvoorbeeld de Hoge Raad van Arbeid) het archief door een archivaris later is gereconstrueerd.

Wanneer dit een beter inzicht geeft in de toegang, is de hoofdingeling vermeld.

27.

Veld: Bijlagen toegang

Hierbij valt te denken aan lijsten van bestuurders en concordansen. Een concordans is een hulpmiddel om oude, vervallen inventarisnummers om te zetten naar de nu geldende inventarisnummers. In oudere literatuur wordt immers nog vaak naar die oude nummers verwezen.

28.

Veld: Seriële bescheiden

Hieronder kunnen vallen:

notulen
vergaderstukken
verslagen
jaarverslagen
jaarrekeningen
series ingekomen en uitgegane brieven
correspondentie

De beschrijving is kort gehouden en vaak is daarbij het volgende stramien gehanteerd:

korte aanduiding van het onderwerp of de zaak
jaartal, indien noodzakelijk met maand en dag
inventarisnummer afgekort als inv. nr. of inv. nrs.

29.

Veld: Statistische gegevens

Aangegeven is de aard, de periode en indien van toepassing het aggregatieniveau. Indien bekend, is aangegeven of de gegevens door de instelling of persoon zelf zijn verzameld of dat zij zijn ontleend aan door anderen gemaakte statistieken. Veel statistisch materiaal is afgeleid uit door het Centraal Bureau voor de Statistiek sedert 1899 gepubliceerde statistieken. De archiefbeschrijving van deze instelling is daarom voor geïnteresseerden in de statistiek van kardinaal belang.

30.

Veld: Inhoud overig

In dit veld worden alle overige stukken die van belang zijn voor het onderwerp opgenomen. Bij grote hoeveelheden is een onderverdeling in rubrieken aangebracht

31.

Veld: Verwijzing naar wetten, maatregelen en/of de uitvoering daarvan

Dit veld verwijst naar belangrijkste wetten, besluiten en andere wettelijke maatregelen die voor de archiefvormer van belang waren. Belangrijke wetten werden gevolgd door een stroom van uitvoeringsbesluiten die terug te vinden zijn in het Staatsblad of de Staatscourant. Speciale aandacht verdient het systeem van wijzigingswetten, aangezien de belangrijke sociale verzekeringswetten gemiddeld een tot meerdere malen per jaar werden aangepast en gewijzigd. Het in Nederland gebruikelijke systeem van wijzigingswetten houdt in dat door middel van Romeins genummerde artikelen wordt aangegeven welke woorden, passages of zinnen in een met name genoemd artikel zijn veranderd. Men zou dan de oorspronkelijk Arabisch genummerde wet en de wijzigingswet naast elkaar moeten leggen om de juiste tekst te kunnen reconstrueren. Om te weten hoe de zaken op een bepaald tijdstip waren geregeld, is de op dat moment geldende editie van Schuurman en Jordens nodig. Een nog beter begaanbare weg zijn de door gespecialiseerde juristen samengestelde handboeken die vanaf 1902 in grote getale verschenen en waarvan de meest gebruikte in de literatuurlijst zijn opgenomen.

De volgende wetten zijn in dit veld verwerkt:

Ongevallenwet (1901);
Beroepswet (1902);
Armenwet (1912);
Radenwet (1913);
Ziektewet (1913/1929);
Invaliditeitswet (1913/1919);
Noodregeling-Treub (1914);
Werkloosheidsbesluit (1917);
Ouderdomswet (1919);
Wet op de Rijksverzekeringsbank (1920);
Ongevallenwet (1921);
Land- en Tuinbouwongevallenwet (1922);
Organisatiewet Sociale Verzekering (1933);
Kinderbijslagwet (1939);
Noodwet Ouderdomsvoorziening (1947);
Kinderbijslagwet voor rentetrekken (1948);
Werkloosheidswet (1949);
Wet op de Bedrijfsorganisatie (1950);
Noodwet Kinderbijslag Kleine Zelfstandigen (1951);

Organisatiewet Sociale Verzekering (1952);
Beroepswet (1955);
Algemene Ouderdomswet (1957);
Wet op de Sociale Verzekeringsbank en de Raden van Arbeid (1956);
Algemene Weduwen- en Wezenwet (1959);
Algemene Kinderbijslagwet (1962);
Interimwet Invaliditeitsrentetrekking (1962);
Algemene Bijstandswet (1963);
Wet Werkloosheidsvoorziening (1964);
Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (1966).

+

‘circulaires steunverlening’

Het betreft hier een lange vanaf 1932 verschijnende reeks door het ministerie van Sociale Zaken en zijn voorloper uitgegeven circulaires, meestal gericht aan de gemeentebesturen, met aanwijzingen over de uitvoering van de door het rijk gesubsidieerde steunregeling voor werklozen

In paragraaf 22 is een lijst opgenomen van wetten.

32.

Veld: Verwijzing naar andere archiefvormers

Hierin wordt verwezen naar andere in de gids voorkomende archiefvormers waarmee de onderhavige archiefvormer nauwe banden had. Op dit veld kan gezocht worden.

33.

Veld: Geografische verwijzingen

De meeste archiefvormers hadden heel Nederland als werkterrein, andere, bijvoorbeeld de Raden van Arbeid en de Raden van Beroep alleen een gedeelte. De ressorten of werkgebieden van regionale instellingen zijn omschreven in het veld 'organisatie en inrichting'.

34.

Veld: Internationaal

Hoewel de gids zich beperkt tot in Nederland werkzame archiefvormers, hadden enkele archiefvormers bemoeienis met internationale organisaties namelijk de ILO (International Labour Organisation; Internationale Arbeidsorganisatie) of de Europese Unie (EEG; Europese Economische Gemeenschap). Wanneer is ingevuld ‘niet van toepassing’, dan wordt daarmee bedoeld dat het archief geen stukken bevat die over internationale zaken gaan.

35.

Veld: Opmerkingen

In dit veld is vermeld of het archief in deze gids is voorzien van een nadere toegang. De nader ontsloten stukken zelf zijn in de velden 28-30 voorzien van het teken *. Bij enkele archiefbeschrijvingen zijn in dit veld specificaties opgenomen van dossiers die van belang waren maar waarvoor het niet de moeite loonde om ze in een nadere toegang te verwerken.

18. Literatuurlijst

De lijst is bedoeld als een hulpmiddel bij het onderzoek en maakt geen aanspraak op volledigheid. Hij is samengesteld door systematisch onderzoek van de Nederlandse Centrale Catalogus (NCC), enkele andere elektronische bestanden, literatuuropgaven in verschillende handboeken, de door M. van Haaften en anderen samengestelde 'Verzekeringbibliografie', die de periode 1910-1950 bestrijkt (zie literatuurlijst), en de bibliografieën van enkele standaardwerken.

In verband met daarin te verwachten historische inleidingen en overzichten is ook een aantal monografieën opgenomen die betrekking hebben op de periode na 1967. Verder is een groot aantal tijdschriften doorgenomen dat zich op het terrein van de sociale zekerheid, de armenzorg en het maatschappelijk hulpbetoon bewoog. Sommige titels zijn op grond van de inhoud op meerdere plaatsen opgenomen. Bij veel titels is tussen vierkante haken enig commentaar toegevoegd bijvoorbeeld over de maatschappelijke positie van de schrijver of over de inhoud. Wanneer in een tijdschrift een discussie ontstaat naar aanleiding van een artikel wordt daarnaar verwezen.

Voor de lijst zijn de volgende periodieken doorgezocht:

Centraal Orgaan Werkliedenverzekeringen, 1908
Diaconaal Correspondentieblad, 1914-1916 en 1920-1967
De Economist, 1891-1946
De Gids, 1880-1920
Katholiek Sociaal Weekblad, 1902-1929
Katholiek Sociaal Tijdschrift, 1948/49-1964/65
De Nieuwe Tijd, 1896-1918
Ruim Zicht, 1952/53 – 1967/68
Sociale Voorzorg, 1919-1924
Sociale Zaken, 1939-1946
Sociale Zorg, 1947-1967
Sociaal Weekblad, 1887-1911
Sociaal Maandblad Arbeid (met de voorloper *Sociaal Maandblad*), 1946-1973
Tijdschrift voor Armenzorg, 1900-1902
Tijdschrift voor Armenzorg en Kinderbescherming, 1903-1920
Tijdschrift voor Armwezen, Maatschappelijke Hulp en Kinderbescherming, 1922-1942
Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk, 1946-1967
Tijdschrift van de Nederlandsche Werkloosheidsraad, 1913-1937
Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis, 1973-heden
De Vakbeweging, 1921-1940
Vragen des Tijds, 1875-1930
De Werkgever, gevolgd door *De Nederlandsche Werkgever*, 1923-1939

Deze periodieken hebben we, op het Tijdschrift van de Nederlandsche Werkloosheidsraad na, systematisch doorgenomen. Van enkele tijdschriften waren niet alle jaargangen ter inzage.

Via de Verzekeringbibliografie werden de volgende tijdschriften verwerkt:

Anti-Revolutionnaire Staatkunde
Arbeidsmarkt
Economisch-Statistische Berichten
Geneeskundig Tijdschrift der Rijksverzekeringsbank
De Gids
Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde
Onze Eeuw
Opbouw

De R.K. Werkgever
Maatschappij-Belangen
De Risicobank
De Socialistische Gids
De Sociale Verzekeringsgids
Studiën
Tijdschrift voor Ongevalleneeskunde
Tijdschrift voor Sociale Geneeskunde
De Verenigde Verzekeringspers
Het Verzekerings-Archief
De Verzekeringsbode
Stemmen des Tijds

De hoofdingeling van de lijst ziet er als volgt uit:

1. Algemeen
2. Wetten en maatregelen
3. Instellingen
 - 3.1. Archiefvormers op landelijk niveau
 - 3.2. Archiefvormers op regionaal of lokaal niveau
4. Personen
5. Regionaal en lokaal; studies en inventarissen

In hoofdstuk drie zijn ook enkele archiefvormers opgenomen waarvan de archieven niet beschreven zijn omdat hun archieven onvindbaar bleken of omdat de instelling zich niet met het onderwerp heeft beziggehouden, maar wel op een aangrenzend terrein opereerde. In het hoofdstuk over personen zijn insgelijks enkele personen opgenomen waarvan de archieven niet beschreven zijn. Van enkele personen, voornamelijk ambtenaren, waarvan nog geen biografie geschreven is, zijn om ze te kunnen situeren, wat biografische bijzonderheden opgenomen.

19. Database met gegevens over lokale instellingen

Deze database bevat kerngegevens van de meeste charitatieve instellingen in de jaren 1899 en 1956.

De tussen 1899 en 1956 uitgevoerde inventarisaties

In 1899 publiceerden J.F.L. Blankenberg, dr. H.J. de Dompierre de Chaufepié en jhr. mr. H. Smissaert hun "Gids der Nederlandsche Weldadigheid uit officiële en particuliere bronnen bewerkt". Deze drie heren speelden een leidende rol in de sedert 1880 opgekomen beweging om de armenzorg te verbeteren en te moderniseren. Zij wensten een geheel nieuwe armenwet en hadden veel kritiek op de door de het ministerie van Binnenlandse Zaken bijgehouden overzicht met gegevens over armbesturen en charitatieve instellingen. Door middel van een schriftelijke enquête vulden zij de lacunes in de officiële statistiek aan. Het resultaat was een 1120 bladzijden tellend boekwerk dat een schat aan gegevens bevat en dat zich maar in heel weinig bibliotheken bevindt. Overigens is ook deze gids niet compleet, omdat veel kerkelijke armenzorginstellingen niet reageerden op de enquête of weigerden gegevens te verstrekken. Dat neemt niet weg dat we hiermee een zeer waardevol overzicht in handen hebben van de Nederlandse caritas aan het begin van de twintigste eeuw. In 1919 vervaardigde de secretaris van de Amsterdamse Armenraad, mr. J.

Everts, een nieuwe gids, waarvan in 1933 en 1940 herziene uitgaven verschenen. De laatste in 1956 verschenen editie van deze gids is van de hand van mr. Everts en A. Treurniet die dit werk na het overlijden van Everts in 1954 voltooide.

Opzet van de database

In de database zijn gegevens uit de gidsen van 1899 en van 1956 opgenomen. Omdat er voor 1899 meer gegevens beschikbaar zijn dan voor 1956, is voor elk van beide jaren een formulier gemaakt. Opgenomen zijn alleen instellingen die aan extramurale armenzorg deden. Bij instellingen die zich ook beziggehouden hebben met intramurale armenzorg, is dat vermeld in het veld 'overige activiteiten'. Bij het invoeren van de gegevens is ervoor gekozen om zo dicht mogelijk bij de tekst van de gids te blijven.

Gemeentelijke indeling

Een lastig probleem is de gemeentelijke indeling. Met name na de Tweede Wereldoorlog is een proces van gemeentelijke herindeling op gang gekomen waardoor het aantal Nederlandse gemeenten in een halve eeuw tijds ongeveer werd gehalveerd. In de gids van 1899 wordt door elkaar met plaatsen en gemeenten gewerkt. Soms wordt vermeld in welke gemeente een plaats ligt, maar dit is lang niet altijd gebeurd. In de gids van 1956 is wel redelijk consequent met gemeentegrenzen gewerkt.

De gids van 1899

In of kort voor 1899 zijn alle armenzorginstellingen van Nederland aangeschreven met het verzoek om inlichtingen te geven teneinde op basis hiervan een gids samen te stellen die voor het eerst een betrouwbaar overzicht zou geven van de charitatieve instellingen in Nederland. Dit lijvige door J.F.L. Blankenberg, dr. H.J. de Dompierre de Chaufepié en jhr. mr. H. Smissaert samengestelde boekwerk verscheen in 1899 onder de titel: *Gids der Nederlandsche weldadigheid uit officiële en particuliere bronnen bewerkt*.

De bijgesloten enquête heeft ieder armbestuur op zijn eigen wijze ingevuld, zodat de verstrekte informatie enorm uiteenloopt. Van een groot aantal instellingen, die niet meewerkten, is derhalve alleen bekend dat ze bestonden. Deze zijn wel opgenomen, maar alleen de eerste vier velden konden worden ingevuld, terwijl de rest van het record leeg bleef.

De gids van 1899 is ingedeeld naar soort instellingen (burgerlijk, kerkelijk en particulier), vervolgens, in het geval van kerkelijke armenzorg, per kerkgenootschap, waarna de instellingen zijn gerangschikt per provincie en vervolgens alfabetisch per plaats.

Elk hoofdstuk vangt aan met een algemene beschrijving van de armenzorginstellingen in dat hoofdstuk. Bij burgerlijke armenzorg is dat bijvoorbeeld:

- onderstand wordt verleend in geld, brandstoffen, levensmiddelen, ligging (kosten ziekenhuis) en dekking (beddengoed)
- onderzoek naar personen die zich aanmelden wordt ingesteld door bezoldigde personen
- huisbezoek heeft onregelmatig plaats

Als bij een instelling geen verdere toelichting wordt gegeven, zijn deze kenmerken overgenomen.

De gids van 1956

Deze gids verscheen in 1956 onder de titel: *Lijst van instellingen van weldadigheid opgemaakt ingevolge artikel 3 van de Armenwet*.

De in 1956 gehouden enquête is enerzijds vollediger, omdat de armenzorginstellingen toen veel beter geregistreerd werden en de gids ze daardoor allemaal kon opnemen, anderzijds is per instelling veel minder informatie opgenomen. De informatie kon zodoende slechts worden ingedeeld in acht velden.

De gids is ingedeeld per gemeente. De taakomschrijving van de instellingen is ingevuld volgens een coderingssysteem, waarbij bijvoorbeeld code 1 staat voor bedeling in geld en goederen.

Beschrijving van de velden in de database

Burgerlijk Armbestuur (Gaastmeer, Nijhuizum; Wymbritseradeel, Friesland)

Jaar	1899
Naam	Burgerlijk Armbestuur
Plaats	Gaastmeer, Nijhuizum; Wymbritseradeel
Provincie	Friesland
Bladzijde	71
Soort Instelling	burgerlijk
Kerkgenootschap	
Geld	onbekend
Goederen	onbekend
Geneeskundige hulp	onbekend
Thuiszorg	
Maatschappelijkwerk	
Soort geld	
Soort goederen	
Soort geneeskundige hulp	
Minimale bedeling	0.0
Maximale bedeling	0.0
Frequentie	
Voorwaarden	
Periode voorwaarde	0
Overige activiteiten	
Onderzoek	ja
Huisbezoek	ongeregeld
Huisbezoekers	
Opmerkingen	

Naam

Bij de namen van instellingen is de naam zoals die in de gids staat letterlijk overgenomen. Alleen wanneer er overduidelijk sprake was van zetfouten, zijn deze verbeterd. Mocht in de naam van de instelling een plaatsnaam voorkomen in oude spelling, dan is dat zo gelaten.

Jaar 1

Indien de instelling voorkomt in de gids van 1899, staat er '1899'.

Jaar 2

Indien de instelling voorkomt in de gids van 1956, staat er '1956'.

Plaats

In het plaatsnamenveld is consequent de spelling toegepast uit *Vuga's alfabetische plaatsnamengids van Nederland* (8ste herziene druk; Den Haag, 1991). Op die manier kunnen de jaren 1956 en 1899 goed met elkaar vergeleken worden.

Indien in de gidsen de gemeentenaam vermeld staat, dan is die opgenomen in het plaatsnamenveld achter de plaatsnaam, van de plaatsnaam gescheiden door het teken ; Voorbeeld: Sloten;

Amsterdam, of anders gezegd: het dorp Sloten vallend onder de gemeente Amsterdam.

Er is niet nagezocht of de plaatsen nog steeds onder dezelfde gemeente vallen.

Soms staat een gemeente vermeld, met de plaatsen die daaronder vallen. Dan is die hele reeks plaatsen achter elkaar ingevoerd met komma's ertussen en de gemeente erachter, gescheiden door puntkomma (;). Voorbeeld: Buitenpost, Lutjepost; Achtkarspelen. De plaatsen Buiten- en Lutjepost lagen in de gemeente Achtkarspelen. Deze twee plaatsen hadden namelijk één burgerlijk armbestuur. Bij vermelding van buurtschappen werd ook de overkoepelende plaatsnaam opgenomen. Als een instelling zijn armenzorg over meerdere plaatsen uitstreckte terwijl niet duidelijk is in welke plaats de instelling gevestigd is, dan is een reeks plaatsen gescheiden door komma's opgenomen.

Het is mogelijk dat in de gidsen dorpen voorkomen die later in een stad zijn opgegaan, bijvoorbeeld Duivendrecht en Sloten, die inmiddels wijken van Amsterdam geworden zijn. Als bij dergelijke dorpen geen gemeente is vermeld, is ook geen gemeentenaam in de gids opgenomen. De gebruiker wordt geacht hier zelf rekening mee te houden.

De grenzen van diaconieën en parochies hoeven niet samen te vallen met gemeentegrenzen. Druten en Wamel bijvoorbeeld deelden een diaconie, terwijl Wamel en Leeuwen weer een gezamenlijk burgerlijk armbestuur hadden.

De gebruiker moet er verder rekening mee houden dat gemeenten of parochies van kerkgenootschappen die weinig leden hadden, een zeer groot gebied konden bestrijken. Een voorbeeld is de hervormde diaconie van Chaam, die ook Alphen en Riel omvatte. Als iets dergelijks het geval is, is de hoofdplaats van de parochie of diaconie achter het teken ; gezet. In dit geval dus: Alphen en Riel; Chaam. Deze diaconie overigens staat twee keer in de gids van 1956 vermeld: onder Alphen en Riel en onder Chaam. Iets dergelijks kan vaker voorkomen.

Provincie

In dit veld zijn de namen van de elf provincies geplaatst, te weten: Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. Flevoland was in 1956 nog geen provincie.

Soort instelling

De categorie tot welke de instelling behoort, is afgeleid uit art. 2 van de Armenwet van 1912. Dit waren er vier: burgerlijk, kerkelijk, particulier en gemengd. Alle Burgerlijke Arbesturen behoren tot de gemeentelijke instellingen, alle arbesturen van kerkgenootschappen tot de kerkelijke instellingen, alle verenigingen e.d. tot de particuliere instellingen. De gemengde instellingen, die overigens weinig voorkwamen, bestonden uit combinaties van samenwerkende instellingen, bijvoorbeeld een diaconie en een burgerlijk armbestuur.

Kerkgenootschap

Aangezien het in de praktijk lastig bleek om dekkende overkoepelende religieuze termen te vinden, zijn alle kerkgenootschappen, hoe klein ook, in de keuzelijst opgenomen. Soms is de kerkelijke aanduiding vaag en blijkt alleen dat het om een protestantse instelling gaat. Degene die zoekt op 'protestants' vindt dus niet alle protestantse instellingen, maar alleen die instellingen waarbij de religieuze aanduiding niet verder gespecificeerd kon worden. Wie alle protestantse instellingen wil zien zal dus een hele reeks kerkgenootschappen moeten aankruisen.

De volgende kerkgenootschappen kwamen in de gidsen voor:

nederlands hervormd

waals hervormd

remonstrants

evangelisch luthers

hersteld evangelisch luthers

doopsgezind

gereformeerd

gereformeerd (art. 31)
christelijk gereformeerd
rooms katholiek
oud-bisschoppelijke clerezy
nederlands israelitisch
portugees israelitisch
christelijk afgescheiden
christelijk evangelisch
apostolisch
hersteld apostolisch
hersteld apostolische zending
hersteld apostolische zending-gemeente
hervormde gemeente
vrij evangelisch
vrij gereformeerd
vrij hervormd
gedoopte christenen
duitsch evangelisch
hoogduitsche gereformeerde gemeente
schotse kerk
zevendagse baptisten
darbisten
hernhutters
engels gereformeerd
oud gereformeerd
gereformeerde gemeente
dorts gereformeerd
gecombineerd gereformeerd onder 't kruis
oud luthers
zendings gemeente
evangelische gemeente
nederlands episcopaal
nederduits hervormd
oud katholiek
israelitisch
leger des heils
protestants

Een goede wegwijzer voor al deze kerkgenootschappen is:

E.G. Hoekstra en M.H. Ipenburg,
Wegwijs in religieus en levensbeschouwelijk Nederland. Handboek religies, kerken, stromingen en organisaties
3de druk, Kampen, 2000.

Geld

De bedeling werd in geld gegeven, maar hieronder zijn ook gerekend zaken als een tegemoetkoming in de huishuur en verlening van renteloze voorschotten.

Goederen

Hieronder valt de bedeling in natura zoals turf, hout en andere brandstoffen, levensmiddelen zoals brood, melk en eieren, voorts ligging en dekking (lakens en dekens). Ook wijn, die op medische gronden aan zieken kon worden verstrekt, is hieronder gerangschikt.

Geneeskundige hulp

Hieronder vallen geneeskundige, heilkundige en verloskundige hulp, maar ook voorwerpen zoals breukbanden, brillen en krukken.

Thuiszorg

Hieronder vallen wijkverpleging, hulp in de huishouding en thuiszorg.

Maatschappelijk werk

Hierbij valt te denken aan sociaal werk, reclassering, geestelijke verheffing, opvang van gevallen vrouwen etc. De term maatschappelijk werk raakte pas na de Tweede Wereldoorlog echt in zwang. Vaak wordt dit in het veld 'opmerkingen' verder toegelicht.

Minimale bedeling, maximale bedeling en frequentie

Deze drie velden komen alleen voor in 1899 en hebben uitsluitend betrekking op instellingen die aan geregelde financiële bedeling doen. Bedragen luiden steeds in guldens. Soms wordt alleen de frequentie vermeld en niet de hoeveelheid geld. Bij de frequentie valt te denken aan: wekelijks, tweewekelijks, maandelijks, jaarlijks of onbekend.

Voorwaarden

Dit veld komt alleen voor in 1899 en heeft betrekking op de voorwaarden waaraan een kandidaat moest voldoen, wilde deze voor bedeling in aanmerking komen. Te denken valt aan: lidmaatschap van een kerkgenootschap, kerkbezoek, inwoner zijn van de gemeente, onbesproken gedrag, vaccinatie van de kinderen, schoolgaande kinderen. Het verbod op drankmisbruik valt onder "onbesproken gedrag".

Periode voorwaarde

Dit veld komt alleen in 1899 voor. Te denken valt aan de vraag hoe lang iemand al in de gemeente woont of hoe lang de aanvrager al lid van het kerkgenootschap is.

Overige activiteiten

In principe is alleen de extramurale armenzorg opgenomen in de database, maar in dit veld is wel ruimte om van instellingen die zich met beide vormen van armenzorg bezighielden aan te geven wat ze aan intramurale armenzorg deden. Te denken valt aan: uitbesteding van ouderen of weeskinderen, weeshuis, bejaardentehuis, armhuis, werkhuis, huisvesting, verpachting van stukken land, weduwenhuis, werkverschaffing en ziekenhuis. Ook andere vormen van armoedepreventie hebben hier hun plaats gekregen.

Onderzoek

Alleen in de gids van 1899 is vermeld of men aan onderzoek deed. Meestal werd een onderzoek ingesteld naar kandidaat-bedeelden, maar in kleine plaatsen was dat niet altijd nodig.

Huisbezoek

Lang niet altijd deed men aan huisbezoek. Indien vermeld, dan is het opgenomen. Deze vermeldingen staan alleen in de gids van 1899.

Huisbezoekers

Ook deze vermelding komt alleen in 1899 voor. Als men aan huisbezoek deed, staat soms ook vermeld wie het huisbezoek uitvoerde, bijvoorbeeld een betaalde bode, vrijwilligers, de predikant etc.

Opmerkingen

In dit veld zijn bijzonderheden opgenomen over de armenzorg die de instelling gaf, bijvoorbeeld of

men zich bij voorkeur richtte op een bepaalde groep armen. In dit veld is ook vermeld wanneer men bedeelde (bijvoorbeeld alleen in de winter) en of men uitsluitend bepaalde zaken verstrekte (bijvoorbeeld alleen kleding of voeding).

20. Typebeschrijvingen van enkele veel voorkomende lokale archieven

Van de volgende soorten lokale instellingen voor armenzorg en maatschappelijk hulpbetoon zijn typebeschrijvingen gemaakt met behulp van hetzelfde format dat is gebruikt voor de archiefbeschrijvingen bovenlokale instellingen.

Het gaat om volgende instellingen

soort instelling	voorbeeldgemeente
Burgerlijk Armbestuur	Den Haag
Burgerlijk Armbestuur	Koog aan de Zaan
Diaconie Hervormde Gemeente	Krommenie
Diaconie Hervormde Gemeente	's-Hertogenbosch
Diaconie Gereformeerde Kerk	's-Hertogenbosch
Diaconie Doopsgezinde Gemeente	Koog aan de Zaan en Zaandijk
St. Vincentiusconferentie	's-Hertogenbosch
Vereniging Armenzorg	Assen
Armenraad	Amsterdam

21. Lijst van opgenomen archiefvormers

Instellingen

Aartsbisdom Utrecht

Aartsdiocesane Werkliedenbond in het aartsbisdom Utrecht

Abteilung Preisbildung (betreft bezettingsperiode 1940-1945)

Adelbertvereniging, St.

Afdeling Arbeid en Fabriekswezen (diverse ministeries)

Afdeling Arbeid II (ministerie van Sociale Zaken)

Afdeling Arbeidersverzekering 1901- (diverse ministeries)

Afdeling Armwezen 1910-1918 (ministerie van Binnenlandse Zaken)

Afdeling Armwezen 1918-1947 (ministerie van Binnenlandse Zaken)

Afdeling Binnenlands Bestuur 1879-1910 (ministerie van Binnenlandse Zaken)

Afdeling Maatschappelijke Zorg 1948-1952 (ministerie van Binnenlandse Zaken)

Afdeling Steunverlening 1939-1943 (ministerie van Sociale Zaken)

Afdeling Werkloosheidsverzekering 1914-1940 (diverse ministeries)

Afdeling Werkverschaffing en Steunverlening 1931-1939 (diverse ministeries)

Algemeen Nederlands Werkliedenverbond

Algemeen Nederlands Vakverbond

Algemeen Werkloosheidsfonds

Algemene Armencommissie

Algemene Bond van Bejaarden

Algemene Diakonale Beleidsraad van de Gereformeerde Kerken in Nederland
Algemene Katholieke Werkgevers Vereniging
Algemene Nederlandse Vereniging voor Sociale Geneeskunde
Algemene Nederlandse Werkgevers Vereniging
Algemene Werkgevers Vereniging
Anti-Revolutionaire Kamerclub
Anti-Revolutionaire Partij
Arbeidsinspectie, Centrale Dienst der
Arbeidsongeschiktheidsfonds

Bedrijfsverenigingen algemeen
Bedrijfsvereniging voor het Agrarisch Bedrijf
Bedrijfsvereniging voor het Bakkersbedrijf
Bedrijfsvereniging voor het Bank- en Verzekeringswezen, Groothandel en Vrije Beroepen
Bedrijfsvereniging "De Centrale Onderlinge"
Bedrijfsvereniging voor de Chemische Industrie
Bedrijfsvereniging voor de Detailhandel, Ambachten en Huisvrouwen (DETAM)
Bedrijfsvereniging, Gemengde, voor Ziekengeld- en Kinderbijslagverzekering
Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen
Bedrijfsvereniging voor het Grafisch Bedrijf
Bedrijfsvereniging voor de Haven- en Aanverwante Bedrijven, Binnenscheepvaart en Visserij
Bedrijfsvereniging voor Hotel-, Restaurant-, Café-, Pension- en Aanverwante Bedrijven
Bedrijfsvereniging voor de Houtindustrie
Bedrijfsvereniging voor het Kledingbedrijf
Bedrijfsvereniging voor de Koopvaardij
Bedrijfsvereniging voor de Leder- en Lederverwerkende Industrie
Bedrijfsvereniging voor de Metaalindustrie en Elektrotechnische Industrie
Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid
Bedrijfsvereniging voor de Mijnindustrie
Bedrijfsvereniging, Nieuwe Algemene
Bedrijfsvereniging voor Overheidsdiensten
Bedrijfsvereniging voor het Slagers- en Vleeswarenbedrijf, de Groothandel in vlees en
Pluimveeslachterijen
Bedrijfsvereniging voor de Steen-, Cement-, Glas- en Keramische Industrie
Bedrijfsvereniging voor de Tabaksverwerkende Industrieën
Bedrijfsvereniging voor de Textielindustrie
Bedrijfsvereniging voor het Vervoer
Bedrijfsvereniging voor de Voedings- en Genotmiddelenindustrie
Bedrijfsvereniging voor de Zuivelindustrie
Bisdom Breda
Bisdom Groningen
Bisdom Haarlem
Bisdom Roermond
Bisdom Rotterdam
Bisdom 's-Hertogenbosch
Bond van Vrije Liberalen

Centraal Archief en Inlichtingenbureau inzake het Inzamelingswezen
Centraal Beheer
Centraal Bureau Sociale Adviezen
Centraal Bureau voor de Statistiek
Centraal Overleg in Arbeidszaken van Werkgeversbonden
Centraal Planbureau

Centraal Sociaal Werkgevers Verbond
Centrale Beleggingsraad
Centrale Commissie voor de Statistiek
Centrale Diaconale Conferentie
Centrale Economische Commissie
Centrale Gezondheidsraad
Centrale Raad van Beroep
Centrale Werkgevers Risico-Bank
Centrum voor Staatkundige Vorming
Christelijk Nationaal Vakverbond
Christelijk-Historische Unie
College van Rijksbemiddelaars
College van Secretarissen-Generaal (alleen periode 1940-1945)
College van Toezicht ex. art. 120 van de Ziektewet
Comité ter bespreking van de Sociale Kwestie
Commissie ex. art. 18
(ook wel genaamd: Financiële Commissie van de Rijksverzekeringsbank)
Commissie van Advies voor Verenigingsaangelegenheden
(betreft liquidatie van het Nederlands Arbeidsfront)
Commissie van Advies voor de Werkloosheidsverzekering
Commissie van Advies voor het Werkloosheidssubsidiefonds
Commissie van Scheidslieden Land- en Tuinbouwongevallenwet
Commissie Vereenvoudiging Gemeenteadministratie, subcommissie Armwezen en
Werkloosheidszorg
Commissie-Van Rhijn (Londen)
Commissie-Van Rhijn (Gemengde)
Commissie-Van Vuuren
Commissie-Zaalberg
Contactcommissie Vier Verbonden

Diocesane Commissie van Samenwerking Limburg
Diocesane Werkliedenbond Breda
Diocesane Werkliedenbond 's-Hertogenbosch
Directie Algemene Beleidsaangelegenheden
Directoraat-generaal van de prijzen
DIVOSA

Economische Bond
Eerste Kamer

Federatie van Bedrijfsverenigingen
Federatie van Diaconieën in de Nederlandse Hervormde Kerk
Federatie van Katholieke en Protestants-Christelijke Werkgevers
FIOM

Gemachtigde voor de Arbeid
Gemachtigde voor de Prijzen
Gemeenschappelijk Administratiekantoor (GAK)
Gemeenschappelijke Medische Dienst
Generaal Commissariaat van de R.K. Parochiële Armbesturen
Gereformeerd Maatschappelijk Verbond
Gereformeerd Politiek Verbond
Gereformeerd Sociaal Economisch Verband

Gereformeerde Bond
Gereformeerde Kerken in Nederland, Generale Synode van de
Gezondheidsraad (alleen periode 1902-1919)

Hoge Raad van Arbeid

Interdepartementale Commissie inzake de Loon- en Prijspolitiek

Kabinet der Koningin
Katholiek Vrouwendispuut
Katholieke Sociale Actie
Kinderbijslagvereveningsfonds
Koninklijk Nationaal Steuncomité
Kortenhorst, Adviesbureau
Kring van Directeuren en Administrateurs van Bedrijfsverenigingen ter uitvoering van de Ziektewet
Kring van Werkgeverscentralen
Kuypersstichting, dr. Abraham
Katholieke Volkspartij, Eerste-Kamerfractie
Katholieke Volkspartij, partijbureau
Katholieke Volkspartij, Tweede-Kamerfractie
Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst

Landelijk Sociaal-Charitatief Centrum
Liberale Unie

Maatschappij tot Nut van 't Algemeen
Middenstandsraad
Militair Gezag
Ministerie voor Algemene Oorlogvoering van het Koninkrijk
Ministerie van Algemene Zaken
Ministerie van Economische Zaken, Centraal Archief
Ministerie van Economische Zaken, afdeling Handel en Nijverheid
Ministerie van Koloniën in Londen
Ministerie van Maatschappelijk Werk
Ministerie van Sociale Zaken in bezet gebied
Ministerie van Sociale Zaken, Kabinet, decoraties
Ministerie van Financiën
Ministerraad

Nationaal Arbeidssecretariaat
Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid
Nationaal Crisis Comité
Nationaal Fonds voor Bijzondere Noden
Nationaal Socialistische Beweging
Nationale Vereniging tegen de Werkloosheid
Nationale Werkgevers Verzekeringsbank tegen Ongevallen
Nederlands Arbeidsfront
Nederlandse Bond voor Staatspensionering
Nederlands Katholiek Werkgevers Verbond
Nederlands Katholiek Vakverbond
Nederlandse Pensioenvereniging voor Werklieden
(met Nederlands Werkliedenfonds en Waarborgfonds)
Nederlandse Unie

Nederlandse Vereniging voor Armeazorg en Weldadigheid
Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk
Nederlandse Vereniging voor Vrouwenbelangen, Vrouwenarbeid en Gelijk Staatburgerschap
Nederlandse Vereniging ter voorkoming van ongelukken in fabrieken en werkplaatsen
Nederlands Verbond van Neutrale Vakverenigingen
Nederlands Verbond van Vakverenigingen
Nederlandse Volksdienst
Nederlands Vrouwen Comité
Nieuwe Fakkels, De
Nijverheidsenquête van Struve en Bekaar
Nijverheidsraad

Overlegorgaan van Vakcentralen

Partij van de Arbeid, partijbureau
Partij van de Arbeid, Tweede-Kamerfractie
Partij van de Vrijheid
Patrimonium, afdeling Amsterdam

Raad van Bestuur in Arbeidszaken
Raad van Arbeid, algemeen
Raad van Arbeid Alkmaar
Raad van Arbeid Amersfoort
Raad van Arbeid Amsterdam
Raad van Arbeid Apeldoorn
Raad van Arbeid Arnhem
Raad van Arbeid Assen
Raad van Arbeid Breda
Raad van Arbeid Brielle
Raad van Arbeid Delft
Raad van Arbeid Den Haag
Raad van Arbeid Deventer
Raad van Arbeid Dordrecht
Raad van Arbeid Eindhoven
Raad van Arbeid Goes
Raad van Arbeid Gouda
Raad van Arbeid Groningen
Raad van Arbeid Haarlem
Raad van Arbeid Heerenveen
Raad van Arbeid Heerlen
Raad van Arbeid Hengelo
Raad van Arbeid Hoorn
Raad van Arbeid Leeuwarden
Raad van Arbeid Leiden
Raad van Arbeid Maastricht
Raad van Arbeid Middelburg
Raad van Arbeid Nijmegen
Raad van Arbeid Roosendaal
Raad van Arbeid Rotterdam
Raad van Arbeid 's-Hertogenbosch
Raad van Arbeid Sneek
Raad van Arbeid Tiel
Raad van Arbeid Tilburg

Raad van Arbeid Utrecht
Raad van Arbeid Venlo
Raad van Arbeid Winschoten
Raad van Arbeid Zaandam
Raad van Arbeid Zeist
Raad van Arbeid Zutphen
Raad van Arbeid Zwolle
Raad van Arbeid, Collectie Jaarverslagen
Raad van Beroep, algemeen
Raad van Beroep Almelo
Raad van Beroep Amsterdam
Raad van Beroep Arnhem
Raad van Beroep Breda
Raad van Beroep Den Haag
Raad van Beroep Dordrecht
Raad van Beroep Groningen
Raad van Beroep Haarlem
Raad van Beroep Hoogeveen
Raad van Beroep Leeuwarden
Raad van Beroep Middelburg
Raad van Beroep Roermond
Raad van Beroep Rotterdam
Raad van Beroep 's-Hertogenbosch
Raad van Beroep Utrecht
Raad van Beroep Zutphen
Raad van Beroep Zwolle
Raad van State
Raad van Toezicht Land- en Tuinbouwongevallenwet
Raad van Vakcentralen
Raad van Werkgeversverbonden
Radicale Bond
Regeringscommissaris voor de liquidatie van het Nederlandse Arbeidsfront
Regionaal Bureau Arbeidsrecht Amsterdam
Regionaal Bureau Arbeidsrecht Utrecht
Rijksarbeidsbureau (alleen de periode 1940-1945)
Rijkscontroledienst Steunverlening
Rijksverzekeringsbank, Financiële Commissie
Rijksverzekeringsbank
RK. Centrale Raad van Bedrijven
RK Sociale Studieclub
RK Staatspartij
RK Studieclub St. Michaël
RK Verbond van Werkgevers Vakverenigingen
RK Volksbond in het Bisdom Haarlem

Scheidsgerecht Ziektewet Arnhem
Scheidsgerecht Ziektewet Den Haag
Scheidsgerecht Ziektewet 's-Hertogenbosch
Sociaal-Democratische Arbeiderspartij
Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, Tweede-Kamerfractie
Sociaal-Democratische Studieclub
Sociaal-Economische Raad
Sociale Verzekeringsbank

Sociale Verzekeringsraad
Soziale Verwaltung, Hauptabteilung (betreft bezettingsperiode 1940-1945)
Staatkundig Gereformeerde Partij
Staatscommissie Bezettingsrecht
Staatscommissie- Pijnacker Hordijk
Staatscommissie-Rochussen
Staatscommissie-Treub
Staatscommissie-Van Bruggen
Staatscommissie-Veldkamp
Staatscommissie Vervanging Armenwet
Stichting van de Arbeid
Studiegroep Reconstructieproblemen

Teldersstichting
Tweede Kamer

Vereniging van Ambtenaren bij de Organen van de Sociale Verzekering
Vereniging van Ambtenaren bij de Rijksverzekeringsbank
Vereniging van Gemeentelijke Werkloosheidsfondsen
Vereniging van Nederlandse Werkgevers
Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Vereniging Onderlinge Vrouwenbescherming
Vereniging ter beoefening der Ongevallengeneeskunde
Vereniging van Raden van Arbeid
Vereniging van RK Leden van de Tweede Kamer tot 1940
Vereniging voor Staathuishoudkunde
Vereniging van Diakenen in de Ned. Hervormde Kerk
Verbond van Nederlandse Fabrikanten-Verenigingen
Verbond van Nederlandse Werkgevers
Verbond van Protestants-Christelijke Werkgevers
Verzekeringsraad
Vincentiusvereniging, landelijk
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
Voorlichtingscentrum Sociale Verzekering
Vrijheidsbond
Vrijzinnig-Democratische Bond
Vrouwen in Bedrijf en Beroep

Werkloosheidsraad
Wiardi Beckmanstichting
Winterhulp

Personen

Aalberse, P.J.M.
Aken, L.H. van
Albarda, J.W.
Albers, J.W.
Ariëns, A.M.A.

Bavinck, H.
Beaufort, W.H. de

Beel, L.J.M.
Beermink, H.K.J.
Berghuis, W.P.
Borgesius, H. Goeman
Bos, D.
Brug, R. van der
Bruggen, J. van
Bruijn, A.C. de
Bruins, G.W.J.

Cals, J.M.L.Th.
Clercq, D. de
Colijn, H.
Cort van der Linden, P.W.A.

Diepenhorst, P.A.
Dillen, J.G. van
Domela Nieuwenhuis, F.
Dorp, E.C. van
Drees, W. sr.
Drucker, H.L.

Engels, J.
Everts, J.

Fabius, D.P.D.

Gaay Fortman, W.F. de

Heemskerk, Th. jr.
Houten, S. van

Joekes, A.M.
Jonge, jhr, W.C. de

Katz, C.F.
Klompé, M.A.M.
Koolen, D.A.P.N.
Kort, W.L.P.M. de
Kortenhorst, L.G.
Kupers, E.
Kuyper, Abr.

Lely, C.
Levenbach, M.G.
Lulofs, M.G.

Marchant, H.P.
Marken, J.C. van
Matthes, A.W.J.
Mertens, P.J.J.
Middelhuis, J.A.
Molenaar, A.N.

Muntendam, P.

Nolens, W.H.

Oud, P.J.

Pekelharing, B.H.

Pierson, N.G.

Poels, H.A.

Polak Kerdijk, A.

Posthuma, F.E.

Quay, J.E. de

Raaijmakers, Ch.A.M.

Rietkerk, J.G.

Roël, jhr. J.

Romme, C.P.M.

Roodtveld, M.I.

Roolvink, B.

Ruijs de Beerenbrouck, Ch.J.M. jr.

Ruppert, M.

Rutgers, V.H.

Savornin Lohman, jhr. A.F. de

Schaper, J.H.A.

Slotemaker de Bruïne, J.R.

Smeenge, H.

Smissaert, jhr. H.

Snoeck Henkemans, J.R.

Snouck Hurgronje, jhr. A.M.

Spaendonck, B.J.M.

Staalman, A.P.

Stikker, D.U.

Stork, C.F.

Stork, D.W. sr.

Talma, A.S.

Tempel, J. van den

Tilanus, H.W.

Treub, M.W.F.

Troelstra, P.J.

Tydeman, M. jr.

Uyl, J.M. den

Veegens, J.D.

Veldkamp, G.M.J.

Veraart, J.A.

Verwey-Jonker, H.

Visser, J.Th. de

Vondeling, A.

Vuuren, A.C.A. van

Waal Malefijt, J.H. de

Zinderen Bakker, R. van

22. Lijst van de belangrijkste wetten

In deze lijst zijn in chronologische volgorde de voornaamste wetten opgenomen die in de periode 1890-1967 de sociale verzekeringen, sociale voorzieningen, werklozensteun en de armenzorg regelden. Vermeld is in welk staatsblad de wet is opgenomen en op welke datum hij in werking trad. Voor zover mogelijk, is aangegeven welke wetten eraan voorafgingen en welke erop volgden. ‘Niet van toepassing’ wil zeggen dat de wet in de onderzoeksperiode 1890-1967 niet door een andere werd vervangen. Tenslotte is aangegeven welke afkorting het meeste gebruikt werd.

Armenwet-1854

Staatsblad 1854, nr. 100
in werking: 12 augustus 1854
voorloper: Armenwet-1818
opvolger: Armenwet-1912
afkorting: AW

Ongevallenwet-1901

Staatsblad 1901, nr. 1
in werking: 1 juni 1901 en 1 februari 1903
voorloper: geen
opvolger: Ongevallenwet-1921
afkorting: OW

Beroepswet

Staatsblad 1902, nr. 208
in werking: 14 december 1902
voorloper: geen
opvolger: Beroepswet-1955
afkorting: geen

Armenwet

Staatsblad 1912, nr. 165
in werking: 1 september 1912
voorloper: Armenwet-1854
opvolger: Algemene Bijstandswet
afkorting: AW

Radenwet

Staatsblad 1913, nr. 203
in werking: 1 maart 1919
voorloper: geen
opvolger: Organisatiewet Sociale Verzekering-1933
afkorting: geen

Ziektewet

Staatsblad 1913, nr. 204

in werking: 1 augustus 1929 en 1 maart 1930 (met uitzondering van het ziekenfondsartikel)
voorloper: Ongevallenwet-1901 (ten dele)
opvolger: niet van toepassing
afkorting: ZW

Invaliditeitswet

Staatsblad 1913, nr. 205
in werking: 1913 (klein deel) en 3 december 1919 (rest)
voorloper: Ongevallenwet-1901 (ten dele)
opvolger: Wet op de Arbeidsongeschiktheid
belangrijke wijzigingen: 1919
afkorting: IW

Noodregeling-Treub

Staatsblad: niet in Staatsblad opgenomen
De regeling bestond uit circulaire van de minister van Landbouw, Nijverheid en Handel aan de gemeentebesturen van 22 en 26 augustus en 28 september 1914. De eerste circulaire van 22 augustus is de eigenlijke regeling, de circulaire van 28 september is een toelichting.
Deze drie documenten zijn te vinden in:
Bijlagen tot de Handelingen van de Staten-Generaal, zittingsjaar 1914/15, deel II, 201.4, p. 4-10.
Dit zijn documenten behorende bij een aanvulling en verhoging van hoofdstuk X van de staatsbegroting (ministerie van Landbouw c.a.) dienstjaar 1914.
in werking 22 augustus 1914
voorloper: geen
opvolger: Werkloosheidsbesluit
afkorting: geen
NB: de regeling betrof de werkloosheidsverzekering

Werkloosheidsbesluit

Staatsblad 1916, nr. 522
in werking: 1 januari 1917
voorloper: Noodregeling-Treub
opvolger: Werkloosheidswet
afkorting: geen

Ouderdomswet

Staatsblad 1919, nr. 628
in werking: 3 december 1919
voorloper: geen
opvolger: geen
ook wel de vrijwillige ouderdomsverzekering genaamd
afkorting: geen of soms VOV

Wet op de Rijksverzekeringsbank

Staatsblad 1920, nr. 780
in werking: 1 januari 1921
voorloper: geen
opvolger: de wet van 1933

Ongevallenwet-1921

Staatsblad 1921, nr. 700
in werking: 1 oktober 1921
voorloper: Ongevallenwet-1901

opvolger: Wet op de Arbeidsongeschiktheid
afkorting: OW

Land- en Tuinbouwongevallenwet

Staatsblad 1922, nr. 365
in werking: 1 november 1922/1 mei 1923
voorloper: geen
opvolger: Wet op de Arbeidsongeschiktheid
afkorting: LOW

Circulaire van de minister van Binnenlandse Zaken en Landbouw van 7 januari 1931, nr. 65 afd. A. [= Armwezen]

Staatsblad: niet in Staatsblad opgenomen
in werking: 7 januari 1931
voorloper: Werkloosheidsbesluit (ten dele)
opvolger: de circulaire regelde de steun aan uitgetrokken werkloze arbeiders en werd opgevolgd door een lange stroom van circulaires, waaronder met name genoemd moeten worden de overbruggingsregelingen A en B; de steunverlening aan uitgetrokken werklozen werd pas wettelijk geregeld met de Wet Werkloosheidsvoorziening van 1964.
afkorting: geen

Organisatiewet sociale verzekering

Staatsblad 1933, nr. 598
in werking: 1 maart 1934
voorlopers: Radenwet (ten aanzien van de Raden van Arbeid) en Wet op de Rijksverzekeringsbank (ten aanzien van de Rijksverzekeringsbank)
opvolger: Organisatiewet Sociale Verzekering-1952 en de wet van 1956
afkorting: geen

Werkloosheidssubsidiewet

Staatsblad 1935, nr. 76
in werking: 1 januari 1935 (met terugwerkende kracht)
voorloper: geen
opvolger: geen
afkorting: geen

Kinderbijslagwet

Staatsblad 1939, nr. 806
in werking: 1 januari 1941
voorloper: geen
opvolger: Algemene Kinderbijslagwet (vanaf 1 januari 1980)
afkorting: KBL of KWL

Noodwet Ouderdomsvoorziening

Staatsblad 1947, nr. H 155
in werking: 1 oktober 1947
voorloper: geen
opvolger: Algemene Ouderdomswet

Kinderbijslagwet voor rentetrekkers

Staatsblad 1948, nr. I 309
in werking: 1 oktober 1948
voorloper: geen

opvolger: Algemene Kinderbijslagwet
afkorting: geen

Werkloosheidswet

Staatsblad 1949, nr. J 423
in werking: 1 november 1949 en 1 juli 1952
voorloper: Werkloosheidsbesluit van 1917
opvolger: niet van toepassing
afkorting: WW

Wet op de Bedrijfsorganisatie

Staatsblad 1950, nr. K 22
in werking: 15 februari, 1 juni en 17 december 1950
voorloper: Bedrijfsradenwet (1933)
opvolger: niet van toepassing
afkorting: Wet op de PBO
NB: instelling van de Sociaal-Economische Raad

Noodwet Kinderbijslag Kleine Zelfstandigen

Staatsblad 1951, nr. 212
in werking: 1 juni 1951
voorloper: geen
opvolger: Algemene Kinderbijslagwet (vanaf 1 januari 1980)
afkorting: geen

Organisatiewet Sociale Verzekering

Staatsblad 1952, nr. 344
in werking: 1 augustus 1952 en 1 januari 1953
voorloper: Organisatiewet Sociale Verzekering-1933
opvolger: niet van toepassing
afkorting: OSV

Beroepswet

Staatsblad 1955, nr. 47
in werking: 1 januari 1957
voorloper: Beroepswet-1902
opvolger: niet van toepassing
afkorting: geen

Algemene Ouderdomswet

Staatsblad 1956, nr. 281
in werking: 1 januari 1957
voorloper: Noodwet Ouderdomsvoorziening
opvolger: niet van toepassing
afkorting: AOW

Wet op de Sociale Verzekeringsbank en de Raden van Arbeid

Staatsblad 1956, nr. 297
in werking: 1 augustus 1956 en 1 januari 1957
voorloper: Organisatiewet Sociale Verzekering-1933
opvolger: niet van toepassing
afkorting: geen

Algemene Weduwen- en Wezenwet

Staatsblad 1959, nr. 139

in werking: 15 mei 1959, 1 oktober 1959 en 1 januari 1960

voorloper: Ongevallenwet-1921 (ten dele)

opvolger: niet van toepassing

afkorting: AWW

Algemene Kinderbijslagwet

Staatsblad 1962, nr. 160

in werking: 1 januari 1963

voorloper: Kinderbijslagwet voor rentetrekkers en Noodwet Kinderbijslag voor Kleine Zelfstandigen

opvolger: niet van toepassing

afkorting: AKW

Interimwet Invaliditeitsrentetrekkers

Staatsblad 1962, nr. 534

in werking: 1 januari 1963

voorloper: geen

opvolger: geen

afkorting: IWI

Algemene Bijstandswet

Staatsblad 1963, nr. 284

in werking: 1 januari 1965

voorloper: Armenwet

opvolger: niet van toepassing

afkorting: ABW

Wet Werkloosheidsvoorziening

Staatsblad 1964, nr. 485

in werking: 1 januari 1965

voorloper: steunregelingen

opvolger: niet van toepassing

afkorting: WWV

Rijksgroepsregeling Werkloze Werknemers

“Besluit van 21 december 1964, houdende nadere regelen als bedoeld in artikel 11 van de Algemene Bijstandswet ten aanzien van werkloze werknemers (Rijksgroepsregeling werkloze werknemers)”

Staatsblad 1964, nr. 553

in werking 1 januari 1965

Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering

Staatsblad 1966, nr. 84

in werking: 1 juli 1967

voorlopers: Ongevallenwet-1921 en Invaliditeitswet

opvolger: niet van toepassing

afkorting: WAO

23. Lijst van nadere toegangen

<i>naam</i>

Aalberse, P.J.M. persoonlijk archief
Afdeling Arbeidersverzekering
Afdeling Bijstandszaken
Afdeling Complementaire Sociale Voorzieningen
Afdeling Sociale Bijstand
Centraal Overleg in Arbeidszaken voor Werkgeversbonden
Centraal Sociaal Werkgevers-Verbond
Centrale Commissie voor de Statistiek
Centrale Gezondheidsraad
Commissie van Scheidslieden Land- en Tuinbouwongevallenwet in Den Haag
Drees, W. sr. persoonlijk archief
Hoge Raad van Arbeid
Kring van Werkgeverscentralen
Kuyper, Abr., persoonlijk archief
Ministerie van Algemene Zaken met: Ministerie voor Algemene Oorlogvoering van het Koninkrijk Kabinet van de Minister-President
Ministerie van Maatschappelijk Werk/CRM
Ministerie van Sociale Zaken, kabinet, decoraties
Ministerraad 1900-1939
Ministerraad 1945-1967
Mertens, P.J.J., persoonlijk archief
Nederlands Verbond van Vakverenigingen
Nederlandse Vereniging voor Armenzorg en Weldadigheid
Overlegorgaan van Vakcentralen
Raad van Arbeid in Brielle
Raad van Bestuur in Arbeidszaken
Raad van State
Raad van Vakcentralen
Rijksverzekeringsbank, Raad van Toezicht
Romme, C.P.M., persoonlijk archief
Ruppert, M., persoonlijk archief
Scheidslieden Land- en Tuinbouwongevallenwet (1922)
Sociaal-Economische Raad
Sociale Verzekeringsraad
Tempel, J. van den, persoonlijk archief

24. Colofon

Het project startte op 1 januari 2000 en werd uitgevoerd Ton Kappelhof en Vibeke Kingma. Zij maakten gezamenlijk de gestandaardiseerde archiefbeschrijvingen, Vibeke Kingma maakte de database en Ton Kappelhof stelde geholpen door Hans de Valk de literatuurlijst samen. Hans de Valk gaf verder als begeleider vele nuttige tips en adviezen. De afdeling Elektronische Bronontsluiting en ICT-ondersteuning van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis gaf technische en inhoudelijke adviezen. Jelle Gerbrandy maakte het materiaal geschikt voor publicatie. Het project werd op 1 juli 2003 voorlopig afgesloten, waarna publicatie op de website van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis volgde in oktober 2003.

De bewerkers willen graag de volgende personen danken voor hun adviezen, tips en hulp: Marijke van Faassen, Paul Klep, Marco van Leeuwen, Lodi Leeuwenberg, Herman de Liagre Böhl, Daniele Rigter, Frans Roos, Piet de Rooy, Hans de Valk, Loes van der Valk, de leden van de voormalige sectie III van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis en het personeel van een groot aantal archiefdiensten.

25. Herziene versie juli 2004

Per 1 juli 2004 werd een herziene versie van de gids op de website van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis geplaatst. Toegevoegd zijn de Land- en Tuinbouwongevallenwet en het

archief van de Centrale Gezondheidsraad (1902-1920), terwijl ongeveer 50 archiefbeschrijvingen zijn geaktualiseerd of op meest ondergeschikte punten werden gecorrigeerd en aangevuld. In 2005 zal nog een afzonderlijke module Zorgverzekeraars worden gepubliceerd die de periode 1890-1968 bestrijkt en overigens geheel volgens hetzelfde stramien is opgezet als deze gids.